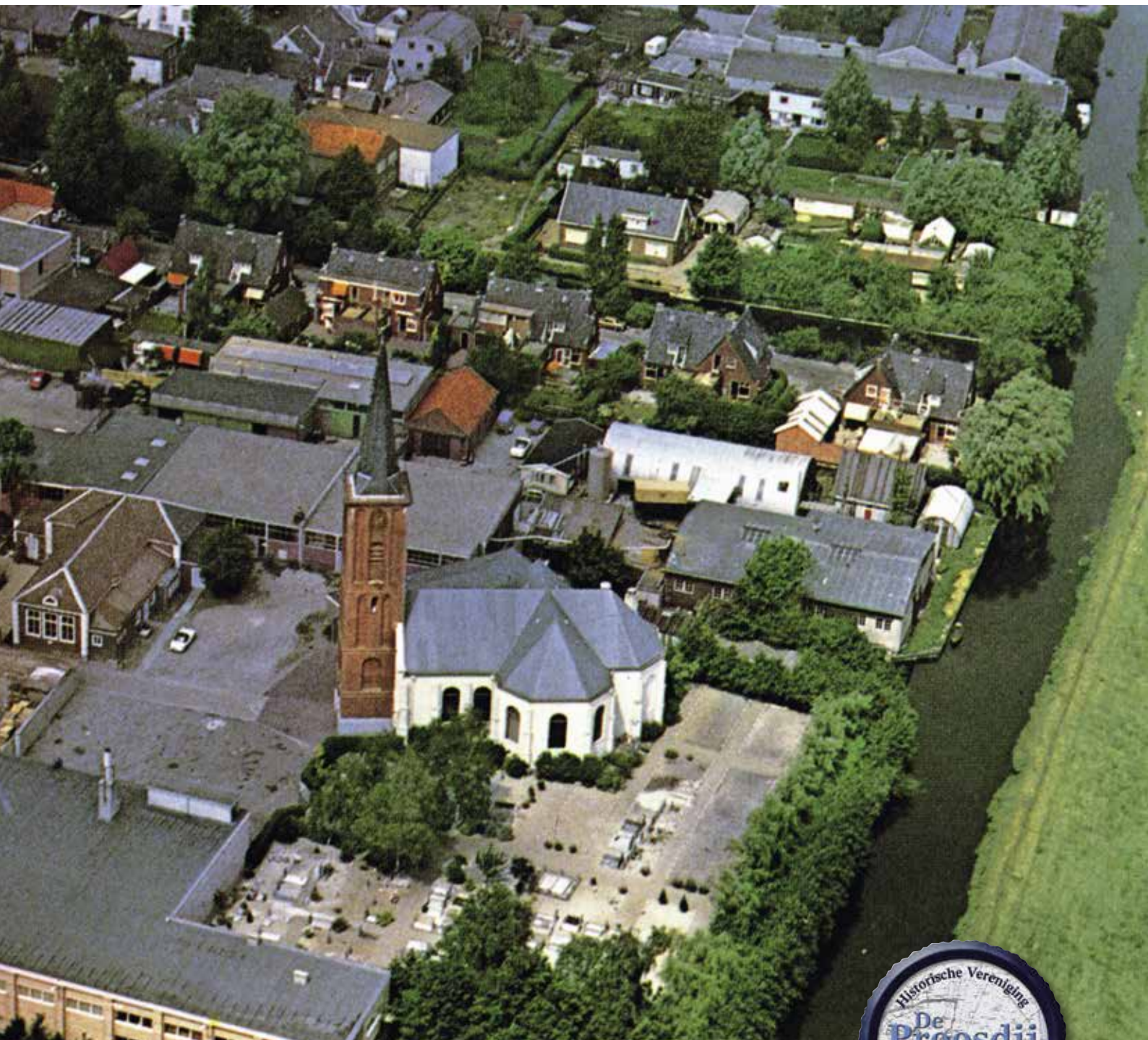

de Proosdijkoerier

JAARGANG 34 | NUMMER 4 | DECEMBER 2018

HUISARTS KRIJGT GEEN GEHOOR EN ROERT DE TROM

HUISSCHILDER GIJSBERT POLS ALS KUNSTSCHILDER

HET INTERBELLUM VAN BURGEMEESTER PADMOS

ADVERTENTIEPAGINA BINNENZIJDE OMSLAG
IN BEZIT VAN AVANTI

VOC-opvarenden in de Proosdijlanden

Onze leden en lezers ontvangen bij de decemberuitgave van de Proosdijkoerier een speciale uitgave: 'VOC-dienaren uit de Proosdijlanden'.

De Verenigde Oost-Indische Compagnie maakt deel uit van onze vaderlandse geschiedenis. De auteur van het boekje, Chris Woerden, vertelt zijn verhaal 'vanuit historisch perspectief, zonder ethische bril'. Chris deed onderzoek naar de betrokkenheid van bewoners uit de Proosdijlanden bij de VOC. Hij vond gegevens van ruim 250 streekgenoten. In het boekje leest u over de situatie in de Proosdijlanden in de zeventiende en achttiende eeuw. Uiteraard is er een algemene toelichting op de VOC: de routes, de administratie, de rekeningen, verdiensten en bevoorrading, de handelswaar en de functies van de opvarenden uit onze regio. Over een veertiental opvarenden doet Chris uitgebreider verslag. Zo krijgen we een beeld van wat deze Proosdijlanders hebben meegemaakt. Het boekje is rijk geïllustreerd, waardoor de tekst niet alleen wordt ondersteund, maar ook meer gaat leven. De vormgeving maakt het geheel tot een bijzonder aantrekkelijke uitgave door de Stichting Proosdij Publicaties.

REACTIE

Op pagina 96 van het septemnummer is vermeld dat burgemeesters door de Commissaris van de Koningin werden benoemd. De benoemingsprocedure staat in de Grondwet en de Gemeentewet. Burgemeesters werden destijds door de Koningin benoemd. Dat gebeurde op voordracht van de Minister van Binnenlandse Zaken. De Commissaris van de Koningin in de betreffende provincie had voorafgaand daaraan een voordracht gedaan aan de minister. Op diezelfde pagina 96 is bij de benoeming van wethouders een formulering gebruikt, die tot misverstanden kan leiden. Er staat: "De wethouders werden rechtstreeks door de inwoners als raadslid gekozen en daarna tot wethouder aangesteld." Nauwkeuriger gesteld: de gekozen leden van de gemeenteraad kozen uit hun midden de wethouders. De wethouders maakten destijds deel uit van de gemeenteraad. Zij stemden dus in de raad mee over hun eigen voorstellen. Sinds 2002 maken wethouders geen deel meer uit van de gemeenteraad. ■

Bij de voorplaat

Een kleurenfoto uit de collectie Gille met in het midden de Janskerk. In het laatste deel over het 'Interbellum van burgemeester Padmos' (pag. 137 - 142) vertelt Stef Veerhuis over de reclamecampagne, die de burgemeester voor zijn gemeente mocht invullen in 'De Standaard' van november 1936. In dit verhaal ook ruime aandacht voor een aantal gerenommeerde industriële bedrijven, die in het centrum van Mijdrecht hun domicilie hadden.

In deze Proosdijkoerier

- 132 Ter nagedachtenis aan Piet Grundmann
- 133 Huisarts krijgt geen gehoor en roert de trom
- 136 Lezing Oranjehuis
- 137 Het interbellum van burgemeester Padmos [slot]
- 143 Turf als brandstof
- 144 Huisschilder Gijsbert Pols als kunstschilder
- 148 Dorpsstraat met Bondshotel
- 149 Ds. J.A.A. Ouwejan in Waverveen: voorganger in moeilijke jaren [2]
- 154 Vinkeveen en Waverveen in 1933 [4]
- 159 De Croonstadtdlaan, over de oorsprong van een naam...
- 162 Spinsteentjes, spintollen en meer ...
- 165 Verenigingsnieuws

Ter nagedachtenis aan Piet Grundmann

Op 18 oktober jl. overleed, zes dagen na zijn 85e verjaardag, onze oud-voorzitter Piet Grundmann. De laatste tijd werd hij steeds meer gekweld door diverse kwalen en ongemakken. Na een relatief kort ziekbed is hij voor velen toch vrij plotseling overleden.

Piet nam in 1989 de voorzittershamer van de historische vereniging De Proosdijlanden over. Tot 2003 heeft hij onze vereniging vol enthousiasme geleid. Als bestuurslid hield hij zich vooral bezig met het gemeentelijke monumentenbeleid. Tijdens en na zijn voorzitterschap was hij een gewaardeerd schrijver voor ons kwartaalblad, de Proosdijkoerier. In zijn voorzittersperiode groeide De Proosdijlanden van 90 naar 900 leden. Zijn verdiensten voor onze vereniging zijn groot.

Op vrijdag 26 oktober was in 'zijn' Janskerk te Mijdrecht de dankdienst voor zijn leven.

Piet heeft in de Janskerk vele jaren als actief gemeentelid zijn diensten aan deze kerk verleend. Hij was enorm geïnteresseerd in zijn eigen voorgeschiedenis, zijn afkomst en zijn familiebanden. Daarnaast had hij bredere interesse in alles wat geschiedenis was. Voor de Proosdijkoerier verzorgde Piet vele artikelen, waaronder een uitgebreide beschrijving van de kerkorgels in

onze gemeente.¹ Van het in dit artikel beschreven Bätz-orgel in de Janskerk gingen op vrijdagmiddag de 26 oktober 'alle registers open'. Het was bij 1 Korinthe 13: met de liefde als hoofdthema. Dat zat aan Piet vastgeklonken. Zijn kinderen spraken over de liefdevolle opvoeding, die zij mochten ontvangen. "Geen woorden, maar daden." "Mijn vader kon geweldig voorlezen." "Makker..." en "Herinneringen, zwemmen en liefde." Dit waren de kernwoorden, waarmee zij hun vader beschreven. 'Geloof, hoop en liefde' zijn terecht de door de voorganger aan hem toegeschreven woorden.

Bestuur en leden van de historische vereniging denken in dankbaarheid terug aan wat Piet voor De Proosdijlanden en de Stichting Proosdijer Publicaties betekend heeft.

Woorden schieten eigenlijk tekort, maar aan mooie en dierbare herinneringen geen gebrek.

Hij viel op door zijn grondige en uitgebreide kennis van de geschiedenis van de Ronde Venen en was een voorbeeld van hoe wij in De Ronde Venen met de geschiedenis moeten omgaan. Eind jaren negentig was Piet drukdoende het ledental uit te breiden en de Proos-

Piet Grundmann, oud-gemeentesecretaris van Wilnis, oud-voorzitter van de historische vereniging De Proosdijlanden, ereburger van de gemeente Wilnis en Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

dijkoerier van de grond te tillen. We hebben mooie herinneringen aan de bijeenkomsten in het Prinsenhuis en aan de jaren daarna: het gezellig samenzijn in de ruimte naast het archief in het gemeentehuis, om daar onderzoek te plegen. We hebben tijdens zijn voorzitterschap veel steun van hem gekregen.

We verliezen in Piet een aimabel verenigingslid. Een man die een ieder in zijn waarde liet en geen oordelen of veroordelingen uitsprak. Altijd vriendelijk en belangstellend, soms wat geïrriteerd als iets hem te lang duurde. Dat hoorde wel bij hem.

Piet was een uitermate aardige, gedreven man. Tot op het laatst betrokken bij het wel en wee van de vereniging. Zeer geïnteresseerd in onze monumenten, waar hij heel veel over kon vertellen en veel over schreef. Hij zal zeker gemist worden!

¹ Proosdijkoerier nr. 1 van jaargang 32

Huisarts krijgt geen gehoor en roert de trom

door Joop Frankenhuizen

Olangs vond ik een kopie terug van een handgeschreven brief uit 1908 waarin een Mijdrechtse huisarts in scherpe bewoordingen de gemeente de les leest omdat niemand de nodige geneeskundige hulp wil betalen voor een arm kindje, dat nog maar enkele uren te leven heeft. Laten we die brief, hieronder opgesplitst in twee delen, eens nader bekijken en in de archieven duiken om te zien hoe het leven in Mijdrecht er destijds uitzag:

DEEL 1. HET VERWIJFT

"Aan de Raad der Gemeente Mijdrecht. Edelachtbare Heeren.

De gemeentelijke geneeskundige armenverzorging in uwe gemeente laat veel, zelfs bijna alles te wenschen over. Slechts in hoogst enkele gevallen laat de gemeente voor hare rekening een patiënt behandelen en dan is het nog meestal óf een vreemde bedelaar, óf een persoon die buiten de grote kerkgenootschappen staat. De verloskundige armenzorg bepaalt zich tot eene vroedvrouw, voor verloskundige kunsthulp bij armen is eenvoudig niet gezorgd. De zorg voor geneeskundige behandeling der arme ingezetenen wordt aan de diaconieën overgelaten, die zich hieraan, de een met meer, de ander met minder ijver laten gelegen liggen en voor het overige wordt maar geprofiteerd van de diensten der in de gemeente practiseerende geneesheeren zonder betaling of dank."

HOE IS HET ZOVER GEKOMEN

Tot aan het begin van de 19e eeuw is er in ons land op het gebied van volksgezondheid en welzijn nauwelijks sprake van overheidsbemoeienis. De hygiënische omstandigheden zijn slecht. Werklozen, weduwen, invaliden, zieken en ouderen worden beschouwd als armen en hun lot wordt overgelaten aan de liefdadigheid van anderen.

Akt

*Aan de Raad der gemeente Mijdrecht - 1908
Edelachtbare Heeren!*

De gemeentelijke geneeskundige armenverzorging in uwe gemeente laat veel, zelfs bijna alles te wenschen over. Slechts in hoogst enkele gevallen laat de gemeente voor hare rekening een patiënt behandelen en dan is het nog meestal óf een vreemde bedelaar, óf een persoon die buiten de grote kerkgenootschappen staat.

De verloskundige armenzorg bepaalt zich tot eene vroedvrouw, voor verloskundige kunsthulp bij armen is eenvoudig niet gezorgd.

De zorg voor geneeskundige behandeling der arme ingezetenen wordt aan de diaconieën overgelaten, die zich hieraan, de een met meer, de ander met minder ijver laten gelegen liggen en voor het overige wordt maar geprofiteerd van de diensten der in de gemeente practiseerende geneesheeren zonder betaling of dank.

In hoeverre deze toestand de juiste volgens de wet is dan ik niet beslissen alleen wijf ik er op, dat niet in alle kleinere en in geen enkele grootere gemeente een dergelijks toestand heerscht. Verkeeren u. W. Huiszorg b.v. wil om hunne zieke armen, dat is geneeskundige hulp krijgen.

Al even erg is het gesteld met de ziekenhuisverzorging. Grote en kleine steden zorgen voor gemeentelijke ziekenhuizen maar willen natuurlijk hunne belastingplichtigen niet bezwaren met zieken uit plattelandsgemeenten gratis te verzorgen. Evenmin kunnen de kerkeijke ziekenhuizen gratis opkomen. De acad. mincks gratisbedelen te Utrecht zijn te weinig van den toevloed van patiënten en worden voor gevallen, van het onderwijze geschikt, bestemd.

In ieder geval moet dus, ook voor armenpatiënten van ziekenhuisverzorging getuigd worden. Immens discussie van dit gemakkelyk, voor anderen zelfs de onkosten naar het schijnt, te bezwaren. De gemeente betaalt niets. Wanneer deze toestand ons vrent, blijft uit het volgende:

Den 7^{en} maart 1908 werd ondergeteekende bij van den Egl. W. In 178 alhier een 2½ jarig kind behelende aan Cramp (diphtherie). Onmiddellijk verover te operatie was dringend noodig, het kind had slechts enkele uren meer te leven. Terstond werd ondergeteekende den vader naar den betrokken diaken, om die kosten van verlos en verpleging te dekken, terwijl de ondergeteekende zelf verspreidte regelen voor het verlos van. Na een half uur was de vader bij mij terug met de boodschap, dat de diaconie van meening was, dat de Gemeente moest betalen, terwijl het gemeentebestuur dan maar weer terugrand naar de diaconie. Nog gemiddeld noch discussie schreef jongen die onder ten op, zich te nemen.

Er was onmiddellijk levensgevaar en daarom werd ondergeteekende van eigen rekening het kind naar een ziekenhuis, wat met mycelig te overtuigen den vader zonder twyfel te kunnen geven terug bezigen. Gelukkig overtuigd het kind de operatie.

Tellen uwer, mijne heeren, zal my terug van, dat het eenvoudig schreef, dat een menschendaren wordt opgeofferd aan een verscheid ontrent betaling. Dat mag niet bestaan en u allen kunt wel willen medeliden. Stelt u zich eens voor, dat een over tot opheffing van zoo'n misstand. Stelt u zich eens voor, dat een over eigen kinderen in droevig gemaar geen hulp kan krijgen terwijl van een dergelyk gebrek misochien in droevig gemaar een medeliden of moeder met

In Mijdrecht bestaat de zorg voor de medemens begin 19e eeuw voornamelijk uit armenzorg uitgevoerd door roomse armmeesters en gereformeerde diakenen. Zij zijn afhankelijk van de opbrengsten van een langzaam gegroeid eigen vermogen, van collectes langs de huizen, van opgehaalde haardas en later, toen de turfwinning op gang kwam, van het oortjes- of slikgeld. De armbesturen hadden op die manier een bron van inkomsten en zijn, mede daardoor, nooit echt in de problemen geweest. Pas wanneer rond 1840 het einde van de handel in haardas in zicht komt en eind 19e eeuw de turfwinning afloopt krijgt de armenzorg het moeilijker.

WAT VERTELLEN DE ARCHIEVEN ONS OVER DIT ONDERWERP?

In 1848 komt de gemeente Mijdrecht, in opdracht van de provincie, met een staat van beschouwingen. Die komt erop neer dat aan de armbesturen geen subsidie zal worden verleend. Alleen de verpleging van eigen armlastigen, die op andere plaatsen in gast- of ziekenhuizen zijn opgenomen, wordt voor rekening van de gemeente genomen. “Doch niet die welke door enig armbestuur van hier derwaarts zijn gezonden.”

Op 26 juni 1854 slaagt het kabinet Van Hall er in de eerste effectieve armenwet door de Tweede Kamer te loodsen. De wet gaat uit van de godsdienstige en morele visie en de gemeenten moeten de armenzorg overlaten aan kerkelijke en particuliere instellingen.

Dat jaar klaagt de diaconie over de hoge kosten van geneeskundige hulp die zij moet maken, terwijl die eigenlijk voor rekening van de burgerlijke gemeente zouden moeten komen. “In aanmerking van de

herhaalde en niet geheel ongegronde klagten over de groote som die jaarlijks door de diaconie aan de geneeskundige dienst wordt besteed wordt besloten in het volgend jaar alleen geneeskundige hulp te verlenen aan hen die als gewoon bedeeden bekend staan, terwijl van deze maatregel kennis zal worden gegeven aan den Heer Burgemeester.” Het is de eerste stap die de Mijdrechtse diaconie zet om de burgerlijke gemeente mee te laten betalen.

GENEESKUNDIGE HULP

In 1855 besluit de kerkenraad krachtig mee te werken aan de destijds opgerichte ziekenbus (soort ziekenfonds). “Zij wil daarin aandeel nemen voor de gewone bedeeden en geen consent meer af te geven tot geneeskundige behandeling. Bovendien wil zij geen buitengewone bedeling meer te geven aan hen die niet kunnen bewijzen leden van het fonds te zijn. Besloten wordt deze besluiten tot kennis van de gemeente te brengen en alle medewerking in te roepen.”

Over 1859 meldt het kerkenraadboek: “De buitengewone bedeling in 1859 heeft slechts een batig saldo van fl. 82,91 opgeleverd. De buitengewone ziekte-toestand vereist een toelage aan den geneesheer. Overeenkomstig diens voorstel heeft het bestuur van het ziekenfonds goedgekeurd dat tijdelijk buiten en behalve de gewone contributie zal betaald worden 1 cent per gram kinine (geneesmiddel tot bestrijding van de cholera) en 10 cent per ons kina (grondstof voor kinine) zal betaald worden.”

ZIEKENHUIS MIJDRECHT

De notulen van B&W-vergaderingen laten daarover de volgende activiteiten zien. “13 januari 1874 raadpleging met dr. De Bruijn over het gekochte ziekenhuis. 12 juni 1874 aanbesteding van het ziekenhuis. 28 september 1874 verhuring woning ziekenhuis. 24 april 1875 ziekenhuis voorzien van matrassen. 25 maart 1878 goedkeuring van Gedeputeerde Staten voor verhuur deel ziekenhuis.”

Uit de jaarlijkse gemeenteverslagen blijkt dat er in Mijdrecht in 1881 een ziekenfonds is voor minvermogens met 516 leden. Er zijn contracten met de plaatselijke geneesheer en de plaatselijke vroedvrouw is in dienst bij de gemeente. In 1884 wordt het ziekenhuis voor drie jaar onderhands verhuurd aan F. Lammers. Er zijn dat jaar 74 gevallen van mazelen met vier doden, acht gevallen van typhus waarvan twee dodelijk. De goederen van de door typhus overledenen worden

verbrand. In augustus 1901 is de huur van het ziekenhuis afgelopen. De diaconie wil het pand voor 30 gulden per jaar wederom voor drie jaren huren.

HET WAS DE BUREAUCRATIE

In 1901 valt een compleet boekwerk op de mat van de instellingen van weldadigheid. De provinciale overheid wil statistieken samenstellen en de instellingen moeten daarvoor allerlei gegevens leveren. Jaarlijks moeten zij nu 20 staten invullen waarin alle denkbare voorkomende gevallen zijn opgesomd. Uit de memorie van toelichting, door een gemeenteambtenaar geschreven, blijkt dat de instellingen grote moeite hebben met het invullen van al die papieren waardoor verschil in interpretatie ontstaat. Op 19 augustus 1902 melden B&W dat de diaconie en de armbestuurders regelmatig vergoedingen voor het verplegen van zieken krijgen, maar als de diaconie in november 1903 vergoeding vraagt voor de verpleging van een zieke vrouw wordt dit geweigerd want, zo zegt de gemeente, de diaconie heeft voldoende eigen middelen.

DEEL 2. ACTIE EN VOORSTEL

“Waartoe deze toestand ons voert blijkt uit het volgende: Den 7e maart 1908 vond ondergetekende bij van der Pijl Wk 1 nr. 78 alhier een 2 ½ jarig kind lijdende aan

croup (diphtheritis). Onmiddellijk vervoer ter operatie was dringend noodig, het kind had slechts enkele uren meer te leven. Terstond zond ondergetekende den vader naar den betrokken diaken om de kosten van vervoer en verpleging te dekken, terwijl de ondergetekende zelf verdere maatregelen voor het vervoer nam. Na een half uur was de vader bij mij terug met de boodschap dat de diaconie van meening was dat de gemeente moest betalen, terwijl het gemeentebestuur den man weer terugzond naar de diaconie. Noch gemeente noch diaconie scheen genegen de onkosten op zich te nemen. Er was onmiddellijk levensgevaar en daarom zond ondergetekende voor eigen rekening het kind naar een ziekenhuis, wat met nog enig tijdverlies dan ook gebeurde. Bijna stervende kwam het kind aldaar aan zoodat men den vader zonder hoop te kunnen geven terug liet gaan. Gelukkig doorstond het kind de operatie.

Ieder uwer mijn heeren zal mij toegeven dat het eenvoudig schandelijk is dat een menschenleven wordt opgeofferd aan een verschil omtrent betaling. Dat mag niet bestaan en u allen zult wel willen medewerken tot opheffing van zoo'n misstand. Mijn heeren ik vraag u geen salaris voor de armen, die de diaconieën niet kunnen of willen helpen, ik vraag u ook geen teruggave der in dit geval door mij gemaakte kosten, maar met aandrang vraag ik u om een behoorlijke regeling der ziekenhuisverpleging voor die inwoners uwer gemeente die het zelf niet kunnen betalen. Tracht thans met de diaconieën een regeling te treffen waarbij deze een vaste som per jaar aan de gemeente betalen, waarvoor de gemeente de ziekenhuisverpleging der on (en min) vermogenden op zich neemt. De diaconieën weten dan wat het hun per jaar kost, terwijl een mogelijk overschrijden van dit bedrag een gemeente minder drukt dan eene diaconie. Maakt deze regeling of maakt een andere, misschien betere, maar maakt een afdoende, want aan u en aan de diaconieën de verantwoordelijkheid indien ooit zich weer een dergelijk geval voordoet.

Mijdrecht 10 Maart 1908. Inmiddels hoogachtend Van der Hoeven arts.”

Hoe de gemeenteraad op deze brief gereageerd heeft, hebben we niet kunnen vinden.

HOE GING HET VERDER?

In 1914 telt de gemeente Mijdrecht 3889 inwoners en vijf instellingen van weldadigheid. Het rooms-katholiek

parochiaal armbestuur Mijdrecht-Wilnis, het rooms-katholiek armbestuur van Mijdrecht aan het water, het Nederlandsch Hervormd kerkbestuur van Blokland, de diaconie van de Nederlandsch Hervormde kerk te Mijdrecht en de diaconie van de Gereformeerde kerk te Mijdrecht. Een jaar later, midden in de Eerste Wereldoorlog, meldt de gemeente Mijdrecht de

verzorging van veertien personen op zich te hebben genomen. Het gaat om acht doortrekkenden, vijftien daklozen, vijf krankzinnigen en twee nadere verpleegden. De vijf instellingen van weldadigheid verzorgen dat jaar 92 personen. In 1916 worden het 118.

De samenwerking tussen de diaconieën en de gemeente blijft een heikel punt. Zeker wanneer het om geld gaat en de bedeeden geen lidmaten van de eigen kerk zijn. In 1918 wordt het ziekenhuis opgeheven. Rond 1920 gaan de gemeenten over op een ander systeem van archiveren en is armenzorg niet langer een zelfstandig onderwerp. De uitgaven voor bijstand vallen dan onder financiën en de gemeentelijke uitgaven voor armenzorg zijn dan moeilijk meer te achterhalen. In 1963 wordt de Algemene bijstandswet vastgesteld: in deze wet staat wie hoeveel hulp krijgt per situatie. De uitvoering van de wet begint op 1 januari 1965. Arme mensen hoeven niet langer onderdanigheid te tonen. Het krijgen van een uitkering wordt een recht. ■

Lezing Oranjehuis

Dinsdagavond 13 november gaf mevrouw Jo Blom na de algemene vergadering een lezing over de Oranjefamilie. In haar levendige presentatie vertelde Jo Blom uitgebreid over alle Oranjeprinsen, -stadhouders en koningen/koninginnen. Hierbij ging zij een boulevardachtige, 'shownieuwstoelichting' over de blauw bloed familie niet uit de weg. Het aanwezige publiek genoot zichtbaar van de smeulige details. Het

geschiedenisverhaal werd namelijk afgewisseld met tintelende, kleine geschiedenisjes vol spannende, sexy anekdotes en pikanterieën.

"Hoge bomen vangen veel wind". Zo luidt het spreekwoord en dat geldt met name voor de Oranjes, eerst als stadhouders en later als koningen in de Nederlanden. Hun populariteit kende geen grenzen onder wat we nu de lager opgeleiden noemen.

Vragen als 'Was Willem van Oranje wel onze vader des vaderlands?' en 'In hoeverre is het beeld dat we hebben van Maurits en Frederik Hendrik als topmilitairen juist?' werden luchtig beantwoord en dit gaf een interessante en moderne kijk op onze vaderlandse geschiedenis. Dit alles in kort bestek, omdat ook de latere Oranjes niet mochten ontbreken. Jammer, dat het verhaal wegens tijdgebrek toch ophield bij prinses Beatrix. We moesten de uitstapjes van het Koninklijk huis in onze regio veelal onbesproken laten. Desniettemin viel Jo terecht een enthousiast applaus ten deel. Een geslaagde lezing na een vlotte algemene vergadering, waarin voorzitter Rob Blans vooral vooruit keek naar het rijk met activiteiten gevulde jaar 2019. ■

Het interbellum van burgemeester Padmos [slot]

door Stef Veerhuis

Toen de wereldhandel in 1936 heel voorzichtig aantrok, zorgde dat voor hoopvolle verwachtingen en nieuwe impulsen. Een kans die ook Iman Padmos, burgermeester van Mijdrecht en Wilnis in de schoot geworpen kreeg. De uitgever van 'De Standaard' bood hem namelijk de nog blanco voorpagina van vrijdag 27 november 1936, om zo zijn gemeente voor het voetlicht te brengen. Verre van volledig, maar dat zal bijna zeker te maken hebben gehad met de aangereikte kopij door Mijdrechtse adverteerders, die de zes kolommen tellende pagina mochten gaan vullen. Om het tijdsbeeld zoveel mogelijk overeind te houden, laat ik hen in de cursieve citaten deels zelf verhaal doen.

De openingstekst van burgemeester Padmos richtte zich op de verdiensten van zijn voorgangers. Zoals de aanleg van het spoor die het mogelijk had gemaakt om het jarenlange isolement te doorbreken. Tegelijkertijd wees hij op de noodzaak van betere aan- en afvoerwegen, want dat onderdeel van de infrastructuur was achtergebleven. Daarentegen had de aanleg van de elektriciteitsvoorziening door de Provinciale Utrechtse Elektriciteit Maatschappij (PUEM) een zeer belangrijke bijdrage geleverd aan de groei van de plaatselijke industrie en werkgelegenheid. Over de uitgeveende plassen - die herschapen waren in landbouwgrond - memoreerde hij: "(...) dat het met de veehouderij, den land- en tuinbouw, wegens de lage prijzen der producten, niet

rooskleurig is gesteld. De opbrengst dier bedrijven is te gering, waardoor de werkeloosheid wordt vergroot."

Padmos sloot af met een van zijn speerpunten. "Kon vroeger het water uit de plassen, zonder eenig nadeel worden gebruikt, later, toen aan de drinkwatervoorziening hogere eischen werden gesteld, kwam ook in deze streek de waterleiding. Sinds 1928 wordt in deze gemeente goed drinkwater geleverd door de Stichting D.N.W.U. (Drinkwaterleiding Noordwest Utrecht.) bij welke waterleiding een 20-tal gemeenten aangesloten is." De aanleg in het buitengebied echter zou zeer waarschijnlijk nog jarenlang op zich laten wachten. Daarom eindigde Padmos zijn betoog met enigszins sussende woorden: "(...) maar dat het grootste gedeelte der inwoners dit tot hun levensonderhoud zonder eenig nadeel kunnen gebruiken en bij vriezend weer is het zelfs genoegzaam zoet."

Padmos - burgemeester van Mijdrecht en Wilnis van 16 juli 1919 t/m 31 december 1945 - onderbroken van 3 november 1943 tot 9 mei 1945. (Afb: Ellen Drees - R.H.C. Breukelen)

In de tweede kolom kreeg C. Broerse Jzn, voorzitter van de Vrijwillige Brandweer, de gelegenheid om zijn gedachten aan het papier toe te vertrouwen. Hij begon met: "De toestanden in zeer veel gemeenten, wat de brandblussching betreft, was voorheen en soms ook nu nog, allertreurigst te noemen." Daartoe was op initiatief van enkele burgers in het jaar van 1924 besloten om in Mijdrecht daar iets aan te gaan doen. Jaarlijks kraaide de rode haan in Mijdrecht gemiddeld drie keer, met een uitschietter in 1930 toen zelfs tien keer moest

worden uitgerukt.

Toen de koppen waren geteld, bleek dat 31 personen er net zo over dachten en zich hierbij wilden aansluiten. De heren Joh. Verwey - als eerste voorzitter - en J. van der Helm - als commandant - werden bereid gevonden deze spreekwoordelijke kar te willen trekken. In de

De Vrijwillige Brandweer van Mijdrecht in 1934. Staand v.l.n.r.: Commandant J. van der Helm sr. C. Broerse Jzn., L. Vissers, Joh. Verweij sr., K. van Yperen Lzn., A. Pauw en C. Verweij Jzn. Tweede rij: D. van Eck, P.W. Gille, J. van Dijk, D. den Hertog, Jac. Pieneman, H. Rood en J. van Walraven sr. Derde rij: J. Vlug, J.K. van der Mik, R.L. van Yperen, L. de Liefde, G. Verweij, A. de Bruin, N. Gille en T. Borst. Vooraan: N. van Yperen en S. Immerzeel. (Bron afbeelding "Kent u ze nog ... de Mijdrechtenaren" door P.W. Gille 1973)

raadsvergadering d.d. 29 oktober 1925 werd hun alle steun toegezegd. Dat resulteerde in de aanschaf van een autospuit met een capaciteit van 800 liter water per minuut. Ook konden 300 meter brandslang, olie-jassen, helmen en laarzen worden aangeschaft. Boven op de molen werd een sirene geplaatst. In geval van een brandmelding kon men zo nodig telefonisch, dag en nacht worden doorverbonden.

Zes jaar na de eerste dure aanschaf vond men opnieuw een willig oor bij burgemeester Padmos en de gemeenteraad. Toen werd besloten tot aankoop van een autospuit die maar liefst 2000 liter water per minuut kon geven. Door het beschikbare aantal meters brandslang - inmiddels 650 meter - was het mogelijk geworden om binnen de gemeente iedere situatie aan te kunnen, aldus Broerse. Zelfs kenners waren deze mening toegedaan. Zo verwijst hij met enige trots naar een passage in het jaarverslag van 1 april 1931 van de N.V. Mij. Van Brandverzekeraars voor het Koninkrijk der Nederlanden te 's-Hertogenbosch: *"Met een goede organisatie, welke niet kostbaar behoeft te zijn en*

samenwerking met de omliggende gemeenten, kunnen uitstekende resultaten worden bereikt. Wij denken hier aan de uitstekende brandweer te Mijdrecht (ca. 4000 inwoners)." En Broerse sluit af met: *"De goede geest, welke altijd heerscht zoowel bij brand als in de vergaderingen, is een waarborg voor het voortbestaan der vereeniging, waarvan de leden ten volle onderschrijven - Eén voor allen. Allen voor één."* Vervolgens werd industrieel Mijdrecht de gelegenheid geboden om zich te profileren. Helaas bleef dat beperkt tot een klein aantal gegadigden, maar dat had wellicht te maken met het prijskaartje dat hieraan heeft gehangen. Tenslotte was het crisistijd: niet alleen voor de ondernemer, maar ook bij de uitgever moest de lamp kunnen blijven branden.

In ieder geval liet Reinder Jakob Kooi zich deze geboden kans niet ontgaan. Op 1 augustus 1922 had hij nabij het station - op bescheiden schaal - zijn lederwarenfabriek opgericht. Daar was hij begonnen met het afmonteren van rijwielzadels. Het benodigde ijzerwerk daarvoor betrok hij uit het buitenland. Dat

Rechts: De lederwarenfabriek van R.J. Kooi. (collectie Gille Mijdrecht 163)
 Links: Zadeladvertentie. (uit de Simplex catalogus van 1939)

veranderde toen de vraag toenam en hij de daarvoor benodigde machinerieën aanschafte om dit in eigen beheer te gaan doen. Het bood bovendien een mogelijkheid om het assortiment uit te breiden met het vervaardigen van tassen en andere klein metaal- en lederwaren. Intussen was er 'iets' van een samenwerkingsverband ontstaan met Gerard den Hertog. Deze had zich samen met Joh. Verweij en Dirk Korver een tiental jaren eerder op de markt van rijwielonderdelen gestort met de productie van houten remblokjes. Toen daar de rek uit was, kwam vanuit de markt vraag naar kettingkasten, die maar moeilijk te krijgen waren. Onder de merknaam Azet en de slogan 'Kettingkasten voldoen ieder' stortte Den Hertog zich vervolgens op die markt. Samen met Dirk Korver werden de eerste leningen aangegaan en voorzichtige stappen gezet. Maar omdat het productieproces van deze zogenaamde Moleskin kettingkasten (een dicht aaneen geweven katoenen stof) moeilijk te combineren was met het echte smidswerk, haakte Korver af. Hij ging zich richten

op massaproductie van ijzerwerk, zoals stalen voederbakken.

In 1926 kocht Den Hertog de voormalige kurksteenfabriek waar de productie voortgezet zou gaan worden. Halverwege de crisisjaren had A. de Graaff uit Rotterdam, een volle neef van de vrouw van Gerard den Hertog, zich in Mijdrecht gevestigd. De Graaff ging zich bezighouden met het vervaardigen van velgen voor fietswielen, onder de merknaam Hegra (de merknaam Hegra stond voor He(rtog) en de Gra(aff)). Uiteindelijk zou dit resulteren in een jarenlange samenwerking en vriendschap. Zo'n 150 tot 200 arbeiders verdienden er hun dagelijks brood mee. Van tevredenheid getuigt de slotzin van Kooi: "(...) dat succes zich kenmerkt met behulp van een ijverige, werkwillige bevolking, welke eigenschappen van trouw en afhankelijkheid het mogelijk maken om onder leiding van Hoofdchef H. Verburg, Chef Lederwaren G. Slingerland, Chef Metaalafdeling J. v.d. Berg en Chef Bankwerkerij J.G. Klinkhamer, allen met een aangename verstandhouding aan den opbouw van een bedrijf arbeiden."

Ook het Timmer- en Anneembedrijf van de fa. J. v.d. Helm maakte van de gelegenheid gebruik om zijn inspanningen onder de gewaardeerde aandacht te brengen van toekomstige cliëntèle. Die achternaam werd voor het eerst in Mijdrecht opgetekend in het Lidmatenboek. Timmerman Cornelis van der Helm had

Personeel van de kettingkastenfabriek samen met Gerard den Hertog en diens compagnon De Graaff, beide personen rechts op de foto.

zich op 19 februari 1763 met attestatie laten inschrijven, komende vanuit Kralingen. Vele woningen en boerderijen in de omgeving van Mijdrecht werden door opeenvolgende nazaten door deze firma ontworpen en gebouwd. Een 'visitekaartje' was bijvoorbeeld de prachtige villa van Van Wieringen. Met enige trots werd gerefereerd aan de goede naam en faam van het bedrijf, met verwijzing naar de veelzijdigheid van reeds uitgevoerde opdrachten. Maar niet alleen voor nieuwbouw of verbouw konden opdrachtgevers bij het bedrijf terecht. Ook funderingswerken ging men niet uit de weg, daarbij verwijzend naar de kerkgebouwen in Mijdrecht, Kamerik en Waverveen. De boodschap die men over wilde brengen, was duidelijk. Alles waar maar een spijker of cement aan te pas zou kunnen komen viel volgens het Timmer- en Aanneembedrijf gewoon onder de noemer 'werk'.

Op 18 april 1905 vroeg Dirk Korver een Hinderwetvergunning aan om in Wijk 2 nummer 12 (Dorpsstraat 65) een smederij te mogen beginnen. (collectie familie Verburg)

Voor meubilering, vloerkleden en gordijnen kon men terecht bij meubelfabriek 'De Arend', die in 1895 was opgericht door Dirk van der Helm, een andere loot aan de familiestamboom. Hij was ooit begonnen met het vervaardigen van tafels, kasten, kapstokken, sofa- en divanrompen. Vanuit overlevering ambachtelijk handwerk, want Dirk hield niet van broddelwerk. En als het echt niet anders kon, maakte hij gebruik van slechts een kleine vlakbank of cirkelzaag. Om de crisisjaren het hoofd te kunnen bieden, moest uitgekeken worden naar andere mogelijkheden. In samenspraak met zijn zoon Arent werd besloten om grafkisten en masse te gaan maken.

Bekend was dat massief hout na te zijn gedroogd nog wel eens wilde scheuren. Het was dus wenselijk de productiewijze aan te passen. Dit alles tot verbazing van de journalisten die hier later getuige van mochten zijn: *"Dit is één van de weinige bedrijven waar wij een zwaluwstaartmachine aantreffen voor langsche naden. Waardoor na te zijn verlijmd de sterkte en deugzaamheid van naadloos hout is verkregen. Voorts is nog vermeldenswaard, dat alle machines afgezogen worden en het schaafsel weggeblazen wordt naar een opslagplaats aan den overkant vlak bij den oven van een banketbakker, die daar woont en wiens oven alleen met dit houtafval gestookt wordt."* Een innovatieve gedachtegang die in de jaren vijftig een vervolg zou krijgen binnen de N.V. Adelon.

Fa. D. v. d. HELM & ZN.
MEUBELFABRIEK
„DE AREND”
MIJDRECHT
 SPECIAALZAAK VOOR
GRAFKISTEN

TEL. 17

DRUKKERIJ VERWEIJ
 MIJDRECHT

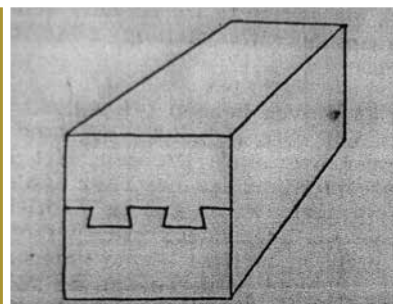
BOEK-, STEEN- EN OFFSETDRUK
BINDERIJ EN STEREOTYPE-INRICHTING

TELEFOON No. 3

OPGERICHT 1890 - THANS 50 EMPLOYÉ'S
15 DRUKPERSEN - 30 HULPMACHINES

Boven: De dubbele advertentie Van der Helm en Verweij.

Rechts: De zwaluwstaart afbeelding.

De advertentie hierboven sprak voor zich. Grondlegger was timmerman Johannes Verweij, die destijds de inboedel van het zeltogende drukkerijtje van Leendert Jongeneel had overgenomen en in 1890 overbracht naar zijn timmerwerkplaats in de Kerkstraat. Deze werkplaats verbouwde hij deels tot kleine drukkerij en winkel. De locatie voldeed niet aan de verwachtingen. Toen zich twee jaar later een kans voordeed, verkaste Johannes Verweij zijn hele hebben en houden naar de

Dorpsstraat. Eigenhandig bouwde hij daar een nieuwe woning met winkel en drukkerij. Om verzekerd te zijn van opdrachten ging hij vervolgens zelf 'de boer op'. Hij nam een vakbekwame gezelschap in dienst, die de veelzijdige vraag naar een breed assortiment drukwerk moest verwerken. In 1895 werd gestart met het drukken en uitgeven van het nieuws- en advertentieblad 'De Ronde Veenen', voor Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen en Waverveen. Twee jaar later volgde 'De Drie Provinciën'. Beide bladen droegen bij aan een nog groter bereik met mogelijk nieuwe clientèle. De orderportefeuille breidde zich, net als het assortiment in de winkel, langzaam maar zeker uit.

De merknaam CROON op de handgreep van een letterbaklade.

Rond de eeuwwisseling werd een aangeschafte ladeletterkast thuis nog eens met een kennersblik bekeken. Ook daar zag Johannes Verweij wel brood in.¹ Hij vroeg vergunning aan voor de bouw van een timmerwerkplaats en liet die vergezeld gaan met een aanvraag voor het plaatsen van een kleine stoommachine om dit soort grafische meubelen in productie te nemen. Daarmee werd de basis gelegd voor Stoomtimmerfabriek N.V. Croonstadt. Nog voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog stagneerde het samenwerkingsverband met de Russische handelspartners, met als gevolg dat het bedrijf in 1914 failliet ging. Voor Joh. Verweij was dat geen reden om bij de pakken neer te gaan zitten. Hij richtte zich op een meer huishoudelijk assortiment dat als merknaam Croon meekreeg. Jongste zoon Frans, die net als zijn vader opgroeide tussen de houtkrullen, zou later in diens voetsporen treden en het bedrijf in 1926 overnemen.

Advertentie van de stoomtimmerfabriek.

Oudste zoon Cornelis had op jonge leeftijd zijn draai gevonden in de drukkerij en was wat betreft zelfstandigheid een stukje verder, getuige zijn visitekaartje uit 1915. 'Electrische Boek, Kunst- en Handelsdrukkerij C. Verweij Jz. Mijdrecht'. Cornelis Verweij beschikte kennelijk over dezelfde wilskracht als zijn vader. Als zich nieuwe kansen en mogelijkheden voordeden, was hij er als de kippen bij. Na een reeks investeringen in machines, was - qua behuizing - de spreekwoordelijke rek eruit. Daarom werd in 1920 besloten om achter de bestaande zaak een geheel nieuwe drukkerij en papiermagazijn te bouwen. Het handelsmerk 'CEVEM' (afgeleid van C. Verweij, Mijdrecht) was intussen een begrip geworden in de provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland. *"Behalve het gewone handelsdrukwerk, boekwerk en tijdschriften, heeft deze zaak zich speciaal toegelegd op het drukken van vrachtbrieven en geleidebiljetten voor het vervoer van gedistilleerd... Gaarne wordt men in de gelegenheid gesteld de drukkerij eens te bezichtigen, men zal dan tot de conclusie komen, dat deze drukkerij in staat is het meest uiteenlopende werk in zeer korten tijd uit te voeren"*, aldus 'De Standaard' van vrijdag 27 november 1936. Daarin werd kort en zakelijk uiteengezet hoe de toenmalige stand van zaken was.

Het moet burgemeester Padmos deugd hebben gedaan dat ook deze nog jeugdige, volbloed industrieel uit Mijdrecht weigerde toe te geven aan de heersende malaise tijdens deze crisisjaren. In de vijf achterliggende

De groei van het bedrijf in één beeld samengevat. (collectie familie Bos)

¹ In het artikel over de Croonstadlaan elders in deze Proosdijkoerier leest u meer over de aanpak van Johannes Verweij en diens zonen.

jaren had Padmos het als eerste burger verre van gemakkelijk gehad en het zal hem niet onberoerd hebben gelaten. Niet alleen met de nog steeds voortvloeiende procesgang over de betwiste nalatenschap van wijlen Mevrouw Van Wieringen. Maar ook alle onrust, heisa, boosheid en verdriet bij heel veel gezinnen tijdens de teloorgang en sluiting van de koekjesfabriek 'De Lindeboom', die in 1937 failliet werd verklaard. Op 28 augustus 1941 kwam de voltallige raad van Mijdrecht voor het laatst tijdens de Duitse bezetting bijeen. In verband met de zogeheten 8e verordening van de Rijkscommissaris restte Iman Padmos en zijn beide voormalige wethouders niets meer dan een adviseerend rollenspel. In november 1943 werd burgemeester Padmos door de Duitsers gedwongen af te treden, omdat hij zijn ongenoegen over de pro-Duitse Nationaal Socialistische Beweging (NSB) niet onder stoelen of banken stak. Padmos werd in december 1943 opgevolgd door de NSB'er Hendrik Jacob Doude van Troostwijk, die in april 1945 burgemeester werd van Loenen, Vreeland en Nigtevecht. Hij werd opgevolgd door Pieter Heijman, een agrariër uit Wilnis die eveneens

lid was van de Nationaal Socialistische Beweging. De naamgeving van diverse straten herinnert aan degenen die bijdroegen aan de economische ontwikkeling van Mijdrecht. Dat moge blijken uit de Helmstraat met het wooncomplex Korvershof en de Croonstadlaan, die herinneringen oproepen aan de bedrijvigheid van weleer.

Op 9 mei 1945 keerde Iman Padmos terug als burgemeester van Mijdrecht en Wilnis en hij zou aanblijven tot zijn eervol ontslag op 31 december 1945. Niet lang daarna verhuisde het gezin naar Amsterdam. Daar is Padmos op 28 juni 1955 overleden op 76-jarige leeftijd. ■

Geraadpleegde bronnen:

Mijdrecht Negenhonderd jaar 1985 - "Van bedstee tot communicasa". De 110-jarige bedrijfsgeschiedenis van Verweij Printing te Mijdrecht" door Hans Ellenbroek, Mijdrecht 2000. Genver - Raadsvergaderingen Mijdrecht RHC - Notarieel archief RHC en De Standaard van 27-11-1936

Uit de krant van weleer

HET LEVEN

vol met photo's uit de eerste oorlogsdagen, zoolang de voorraad strekt
 prijs f 0.20 per stuk
 Steeds het laatste nummer.

Boekhandel VERWEIJ Mijdrecht

Petroleumnood?

Geen last!

Wij hebben weer de Kleine Ronde Driepoot Waschfornuisjes, waar men tevens alles op koken kan. Hollands f brikaat en veel sterker. Geven veel meer warmte zoodat men vlugger kan koken.
 F. VAN SPENGEN, Telef. 42, Mijdrecht

In de heele omtrek vindt U nergens zoo'n groote keuze

Kinderwagens

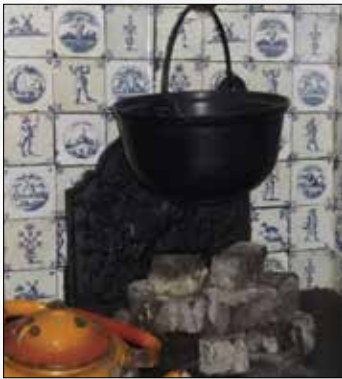
als bij ons voorradig.
 Alle wagens loopen op kogellagers
 Reeds vanaf f 28.50

In alle kleuren en modellen
 F. v. Spengen - Tel. 42 - Mijdrecht

Turf als brandstof

(uit: 'Begrippen voor verving' van Dick Koeleman, Wilnis-Vinkeveen 2014)

In de Gouden Eeuw bloeit de nijverheid op dankzij turf als voordelige brandstof. De industrie gebruikt de turf in hun ovens. Maar turf wordt in die periode ook in huishoudens gebruikt als brandstof, vooral in kachels voor verwarming en koken. In de steden worden hiervoor vaak potkachels gebruikt. Op het platteland gebruikt men de schouw voor verwarming en koken.

v.l.n.r. Schouw met etenspan - Potkachel - Houten Stoof (stralingswarmte) - Koperen Stoof (geleidingswarmte)

Met de komst van stenen huizen, doet de schoorsteen (schouw) haar intrede. De stookplaats is tegen de muur gelegen en de rook wordt door een wijde kap afgevoerd. Naast de vuurplaat op de bodem, wordt nu ook de haardplaat ingevoerd, die verticaal achter het vuur wordt opgesteld. Ook worden er vaak tegels aan zowel de achterkant als de zijkanten bevestigd. In de schouw is meestal een haak boven het vuur bevestigd, waaraan een pot of ketel kan worden gehangen. Soms is deze 'vuurhaak' of heugel, verstelbaar.

Het rendement is echter uitzonderlijk laag, slechts 10%, aangezien de meeste warmte door de schoorsteen ontsnapt. Ook is de meeste warmte directe stralingswarmte. Dit betekent, dat men dicht bij het vuur moet zitten, om warm te worden.

Een reden waarom men ook vaak een stoof met een gloeiende turf gebruikt, is om de voeten te verwarmen. Thuis wordt meestal de houten stoof gebruikt, want als de voeten warm zijn, wordt het hele lichaam warm. De koperen stoof is vroeger o.a. gebruikt door vrouwen

als zij met het rijtuig naar de kerk gingen, waarbij de stoof ook in de kerk gebruikt werd. Bovendien worden gloeiende turven gebruikt in beddenpannen.

Een doofpot is oorspronkelijk een pot, waar in woningen met kachelverwarming, de nog niet uitgebrande brandstof(turf) in wordt gestopt. Doordat de pot luchtdicht gesloten kan worden, stopt de verbranding al gauw wegens gebrek aan zuurstof. De overgebleven resten turf kunnen opnieuw worden gebruikt.

In de grote industrie, zoals steenbakkerijen, brouwerijen, bakkerijen, gieterijen, glasblazerijen, distilleerderijen, ververijen en smederijen enz., wordt meestal de grote en ruige hoogveenturf gebruikt.

Bij boerderijen met een kaasmakerij, wordt het waterfornuis gestookt met turf, want dit kokende water is nodig voor de bereiding van kaas.

De bakkers uit De Ronde Venen stookten veelal de compacte laagveenturf in hun ovens, daar deze lichte turf van goede kwaliteit was en veel warmte gaf. ■

Schilders poseren bij de
Ned. Hervormde kerk, tweede
van rechts Gijsbert Pols

Huisschilder **Gijsbert Pols** als kunstschilder

door Ab Visser en Mies Visser-Pols

VINKEVEEN

Of je Vinkeveen een schilderachtig dorp kunt noemen, daarover zullen de meningen niet eensluidend zijn. Dat het een 'schildergenieke' plaats is, hebben tal van kunstschilders, amateur en professioneel door de eeuwen heen wel bewezen.

Het waterrijke landschap met z'n flora en fauna. De boerderijen die inmiddels massaal zijn afgebroken of niet meer in originele staat verkeren. En de kerken: de een imposant met een toren die hoog boven de omgeving uitsteekt, een andere slechts bescheiden van afmeting, soms niet opgemerkt in het voorbijgaan.

Links Boerderij aan de Herenweg hoek Bernhardlaan van de Fam. van Senten - op zachtboard 40x30 cm, in opdracht gemaakt
Midden Boerderij aan Demmerik van de fam. De Jong 1944 - op doek 60x40 cm, aangekocht door de Fam. de Jong

Links Woning aan de Herenweg van de fam. Koster 1942 - op triplex 49x37 cm met op de achterzijde het stempel van de kunsthandel 'Ideal', een geschenk van de kinderen

Rechts Heilig Hart kerk gezien vanaf de Achterwetering - op hardboard 50x37 cm

Al deze onderwerpen zijn veelvuldig op kunstzinnige wijze in allerlei teken- en schildertechnieken uitgebeeld.

GIJSBERT POLS

Gijsbert Pols, een van de kunstschilders uit de twintigste eeuw, is daar vanaf de helft van de jaren dertig tot het begin van de jaren vijftig productief in geweest. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft hij zijn meeste olieverfschilderijen gemaakt. Veelal dorpsgezichten van Vinkeveen. Zoals de rooms-katholieke kerk die veelvuldig geduldig model heeft gestaan. Naast de beelden die het dorp en de directe omgeving te bieden hadden, heeft hij ook diverse andere taferelen en stillevenen geschilderd.

Wat zou een kunstcriticus van schilderijen over zijn schilderstijl zeggen? Hoogstwaarschijnlijk dat de gebruikte kleuren vaak enigszins getemperd zijn. Dat zijn vaktekenopleiding haar dienst bewijst bij het inzicht in afmetingen van objecten ten opzichte van elkaar en het perspectief in een schilderij. Dat het meeste werk

een impressionistische indruk maakt door de spontaneiteit waarmee de verf is aangebracht en dat er hoofdzakelijk in de buitenlucht werd geschilderd.

WERK IN OPDRACHT

Regelmatig vervaardigde Pols een schilderij in opdracht voor de eigenaar van een boerderij of woning. Dergelijke opdrachten kwamen ook van familieleden van de bewoners van het te verbeelden pand, om het product gezamenlijk als een cadeau te geven, bijv. ter gelegenheid van een huwelijksjubileum van de bewoners. Kleine werkstukjes van de schilder werden wel als prijsje weggegeven door de biljartvereniging of kaartclub.

Daarnaast was er de verkoop via zijn kunsthandel die de naam 'Ideal' droeg.

TWEDE WERELDOORLOG

Het laatste jaar van de oorlog was Pols ondergedoken, omdat de bezetter hem had opgedragen zijn beroep

Links Gemeenlandse Vaartbrug aan de Herenweg met boerderij van Hoogendoorn 1945 - op triplex 50x40 cm, aangekocht door Trijntje Oussoren

Rechts Tasboerderij 'de Eersteling' aan de Waver van de fam. Van Egmond - op doek 50x40 cm - de boerderij is door brand verwoest op 12 juli 1937

Links 'De rietkraag' aan het Meertje 1945 gezien vanaf de Achterwetering - op doek 70x50 cm

Rechts Vinkeveen de Plassen 1945 - op doek 80x60 cm

als huisschilder te gaan uitoefenen in Duitsland. In die periode vertrok hij wel met een roeiboot uit de sloot achter zijn woonark, om op enige afstand karakteristieke dorpsonderwerpen of de plassen te schilderen. Veel olieverfschilderijen zijn op doek gemaakt. In de oorlogsjaren werd het schildersmateriaal zeer schaars voor een kunstschilder die zich niet wilde aansluiten bij de Kultuurkamer.¹ Dat is onder meer de reden waarom er ook paneeltjes van triplex, hardboard, zachtboard en zelfs stevig karton werden gebruikt om te beschilderen.

In 1945 is zijn zaak ingeschreven bij de Kamer van Koophandel als Kunsthandel-Schildersbedrijf. Het huisschilderwerk in al zijn facetten is hij toen gaan uitoefenen, waardoor het realiseren van kunstwerken door tijdgebrek begon af te nemen.

¹ De Nederlandsche Kultuurkamer was een door de Duitse bezetter ingesteld instituut waar alle kunstenaars, journalisten, muzikanten enz. bij aangesloten moesten zijn. Het oogmerk was de pers en kunstwereld onder strenge controle te houden en eventueel te censureren.

Links Scheepswerf aan de Herenweg achter De Groene Vakwinkel van Boellaard van A. van Beek 1945 - op doek 70x50 cm

Rechts Heilig Hart kerk gezien vanaf de N201 - op zachtboard 40x30 cm

COLLECTIE

Op de internetsite <http://schilder-g-pols.ab-visser.nl> zijn meer schilderijen te bekijken. Mocht u als lezer misschien bekend zijn met een werkstuk van G. Pols, dan wordt het zeer op prijs gesteld als u dat wilt melden. Dat kan via het e-mailadres op de site. Iedere aanvulling op de website-collectie is welkom. ■

Levensloop **Gijsbert Pols**

- 1905-05-06** geboren in Giessendam ZH
- 1911-1917** lagere school in Giessendam
- 1917-1921** Avond-Tekenvakschool vierjarige cursus in Giessendam, gelijktijdig werkzaam als leerling schilder t/m
- 1921** bij H. van Bennekom Schilder & Behanger in Giessendam
- 1922-1926** schilder voor twee bedrijven
- 1927** schilder in Rotterdam
- 1927-09-14** gehuwd met Geertje Breedveld. Uit het huwelijk worden twee dochters en een zoon geboren
- 1927** gevestigd in Vinkeveen
- 1928-01-16** dienstbetrekking aangegaan als meester-schildersknecht/bedrijfsleider tegen een weekloon van 30 gulden plus vrije woning bij Mej. de Wed. F. Mulckhuysse, Huis- en Rijtuigschilder in Vinkeveen
- 1938** vestiging kunsthandel 'Ideal' nabij Herenweg 257 in Vinkeveen
- 1943-06-05** beëindiging dienstverband bij de Wed. F. Mulckhuysse wegens sluiting van het bedrijf
- 1945** inschrijving bij de Kamer van Koophandel als Kunst- en Huisschilder
- 1956-08-01** Firma G. en W. Pols - schildersbedrijf voortgezet met zijn zoon Pim
- 1965** sluiting van het schildersbedrijf. Met een avondopleiding heeft Pim zich omgeschoold tot kamerplantenkweker en hij zet een kwekerij op voor Hibiscus- en Cyclamenplanten aan Donkereind 2 in Vinkeveen. Pim overlijdt 1981-11-13 op 48-jarige leeftijd
- 1980-10-15** overleden in Kaatsheuvel

Links De Heulbrug gezien van af het kermisterrein 1945 - op triplex 40x50 cm, aangekocht door Trijntje Oussoren
Rechts Ned. Hervormde kerk 1944 op doek 40x50 cm gezien vanaf de Achterwetering

Dorpsstraat met Bondshotel

Mevrouw Guus Lansdaal, nu woonachtig op het Van Wieringenplein in Mijdrecht, stuurde ons een foto van het woonhuis waar zij enkele decennia geleden gewoond heeft. Het betreft het zogeheten Bondshotel (gebouwd in 1903 en afgebroken in 1954). Zij schrijft:

“Wij woonden boven in het Bondshotel. Het was toen natuurlijk geen hotel meer, maar wat wel grappig was: op elke kamerdeur stond een nummer. Mijn zusje en ik sliepen op kamer 6 en op de wc-deur stond het nummer 100. Boven was een grote hal, waar wij zomers, als het erg heet was, gingen eten. Er was ook een enorm grote keuken, waar mijn moeder in de oorlog kookles gaf. Nog altijd is het verbazingwekkend hoe zij met zo weinig middelen toch zo iets lekkers op tafel kon zetten! Wij hadden deze keuken als ‘kamer-keuken’, want er was ook de ‘mooie kamer’. Daar zaten we met feestdagen en met Kerstmis enz. De ‘mooie kamer’ was boven, daar waar je de erker op de foto ziet. Maar wij mochten daar niet komen, omdat het er te gevaarlijk was.”

“Beneden was een lange gang en aan de rechterkant was de ‘gelagkamer’. In de oorlog was daar ‘de school met den Bijbel’. Wij hoorden ze boven wel eens zingen. Aan de voorkant woonden Arie en Mijntje Gille, waar ik veel naartoe liep. De erker beneden rechts was er niet meer toen wij er woonden. Als je daar naar achteren liep, kwam je uit bij waar nu de Boni staat. Toen na de oorlog de school weg was, stonden er van ons fietsen in en de wasmachine e.d. Het was een grote gelagkamer, dus er kon heel wat in.

Tegenover ons waren de winkels van Van Spengen en Van den Hurk en naast ons, in dat witte huisje woonde Van der Plas. Aan de andere kant was er een visboer en fietsenmaker Harrewijne. (Ja, al ben ik bijna 80, van mijn jeugd weet ik nog heel veel!)

Achter ons huis was een groot terrein, waar nu het Haitsmaplein is en waar nu veel geparkeerde auto's staan. Daar reden de auto's van de conservenfabriek ‘De Hoorn’ uit Uithoorn. Het terrein was van de baconfabriek, die daar stond. Die fabriek was van Thomas Steenkamp, een oom van mij. We hebben daar altijd heerlijk gespeeld.

Na de oorlog werd het terrein gebruikt voor de NSB'ers, die in de fabriek werkten en op het terrein hun boterham zaten op te eten. Ik was 7 jaar en moest soms van een van die mannen melk halen bij Teun Treur, die ook in de Dorpsstraat woonde. Soms zat er een te huilen en dat vond ik zo zielig, hoewel ik wist dat ze fout geweest waren. Eigenlijk mochten we ook niet met ze praten, maar wat doe je als zevenjarig meisje? Je vond het bar interessant.

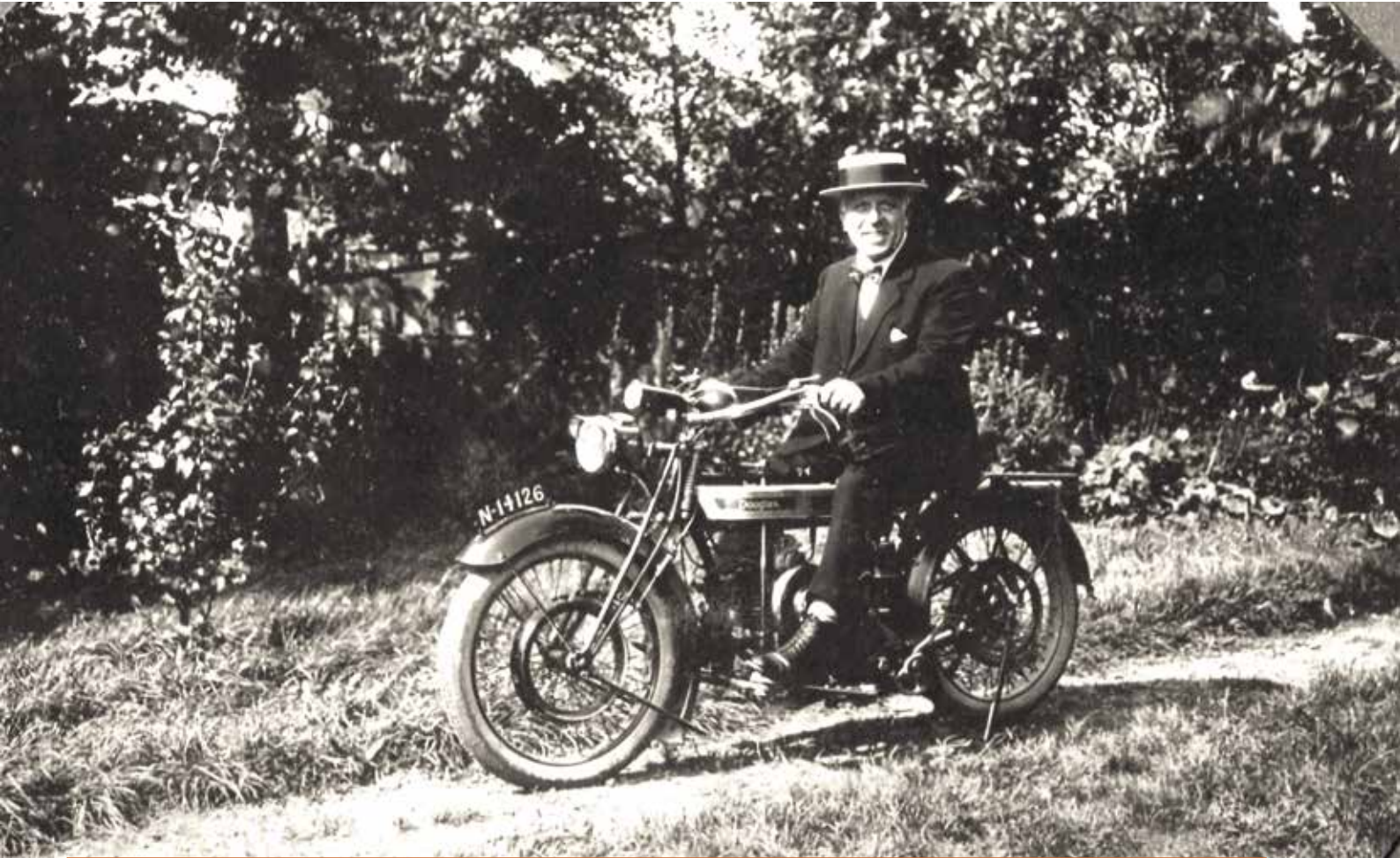
Na de oorlog was Mijdrecht één grote familie. Katholiek of protestant, iedereen kwam bij elkaar en feestte met elkaar, terwijl het voor en tijdens de oorlog wel anders was: enorm veel verschillen, zoals boodschappen doen bij je eigen geloofswinkel. Gelukkig is dat nu over! En als ik nu kijk naar het winkelcentrum, dan denk ik: dat zouden mijn ouders eens moeten zien, hoe het nu geworden is.” ■

Plaatsaanduiding: Bondshotel stond op het pleintje op de hoek van de Dorpsstraat, waar nu de doorgang naar het Haitsmaplein is.

Ds. J.A.A. Ouwejan in Waverveen: voorganger in moeilijke jaren [2]

door Arie Bloed

Ds. Ouwejan rond 1930 op zijn fraaie Douglasmotor die hem de bijnaam van 'het vliegende evangelie' opleverde.
(uit fotocollectie Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen)

INLEIDING

In het vorige artikel werd ingegaan op de verrassende komst van Ds. J.A.A. Ouwejan naar de Nederlandse Hervormde Gemeente van Waverveen in 1905, waar hij een armlastige gemeente aantrof die al meer dan dertig jaar geen eigen voorganger had verwelkomd. De jonge dominee ging vol ijver aan de slag in zijn eerste kerkelijke gemeente, waar hij voor tal van problemen oplossingen probeerde te vinden, die niet alleen de hervormde Waverveners ten gunste kwamen. Daarbij werd gesproken over de allerbelabberdste watervoorziening in het kleine dorpje, alsmede het aanvankelijk totaal ontbreken van straatverlichting, waardoor er in donkere nachten nogal eens ongelukken gebeurden.

De watervoorziening bleef slecht tot na zijn vertrek, maar de straatverlichting ging er wel op vooruit met de komst van een paar olielantaarns op centrale punten (bij de kerk en bij het kruispunt met de Hoofdweg). In dit tweede en laatste artikel willen we ingaan op enkele problemen, waarmee de dominee in zijn veertien jaren in Waverveen te kampen heeft gehad. Met name op het gebied van de financiën, problemen met de niet altijd even flexibele kerkvoogdij, de wat moeilijke 'ligging' van de gemeente in kerkelijk opzicht en zijn gezondheidsproblemen. Ten slotte een paar opmerkingen over de belevenissen van de dominee na zijn vertrek uit Waverveen in 1919.

FINANCIËLE PERIKELEN

Aangezien Waverveen een tamelijk armlastige gemeente met veel ‘minvermogene’ lidmaten was, behoeft het geen verrassing te zijn dat problemen van financiële aard een behoorlijke rol hebben gespeeld. De dominee genoot een tractement, dat gedeeltelijk uit landelijke middelen kwam, maar waar ook de plaatselijke gemeente een steentje aan moest bijdragen.

Zijn jaarlijkse inkomen bedroeg in totaal ongeveer 1400 gulden, waarvan 980 gulden voor zijn tractement. Het resterende bedrag bestond uit enkele toelagen.

In vergelijking met vele andere predikanten was dat tractement aan de lage kant (“een abnormaal laag tractement”, zoals hij het zelf verwoordde) en de dominee heeft nogal wat pogingen ondernomen om daar verbetering in aan te brengen. Dat schijnt hem niet echt gelukt te zijn, want tot aan zijn vertrek in 1919 bleven de klachten hierover aanhouden. Het schijnt dat de Waverveense mannenbroeders niet echt zin hadden in zwaardere lasten, ook al konden ze zich dat volgens de dominee zelf best veroorloven. De spanningen hierover liepen vooral in 1918 hoog op. In januari probeerde de voorganger nog vergeefs de kerkenraad zover te krijgen om zijn tractement te verhogen. Toen hij het in september wederom probeerde, kreeg hij het verwijt te horen dat andere gemeenten meer konden betalen, omdat die predikanten nogal eens een beroep kregen.

Dit was eigenlijk niet veel anders dan een stomp onder de gordel en ds. Ouwejan kon kennelijk weinig anders inbrengen dan het verweer dat men voor een beroep moet zijn aangesloten bij bepaalde ‘groepen’ binnen de Hervormde Kerk en dat men het anders wel kon vergeten een beroep te krijgen. Het laat zich raden dat hij niet bij zo’n ‘groep’ hoorde.

In elk geval is het hem tot aan zijn vertrek niet gelukt zijn jaarlijkse inkomen verhoogd te krijgen. Toen hij eenmaal vertrokken was, lagen de kaarten ineens heel anders. Binnen een paar maanden had het kerkbestuur het tractement voor een nieuwe predikant zelfs tot 1.950 gulden verhoogd. Het zal Ds. Ouwejan weinig genoegen hebben gedaan dat te horen, ook al werd dat besluit waarschijnlijk ingegeven door de overtui-

Een van de staatsfoto's van ds. Ouwejan uit zijn nalatenschap.

ging dat men anders nooit een nieuwe dominee zou kunnen krijgen.

PROBLEMEN MET DE KERKVOOGDIJ

Ook in andere opzichten waren er zaken die de dominee niet echt aanstonden. Een goed voorbeeld daarvan vinden we onder andere in een lange brief van zijn hand aan de kerkvoogdij uit oktober 1915. De dominee bindt hierin de strijd aan over de kachels in de

kerk. Vlakbij de preekstoel stond kennelijk een grote petroleumkachel die hem zondags door de hitte en de zich ophopende walmen onder het klankbord van de spreekstoel het spreken bijna belette en dat nota bene terwijl de broeders toch wisten dat hij kort daarvoor ook al ‘ongesteld’ was geweest.

Ook in de consistorie deugt de kachel niet, want die zou veel te groot zijn en door de hitte vielen de kinderen tijdens de catechisaties in slaap. Als noodmaatregel had de dominee de ‘grote jongens’ dan maar toegestaan om te roken om daardoor wakker te blijven, maar daar wilde hij nu toch weer een eind aan maken, omdat hij daar zelf nadeel van ondervond. Kortom, de kachels moesten verplaatst en vervangen worden. Duidelijke taal: hij ‘(wenscht) niet meer in de Kerk te preeken boven die groote kachel’. Hij hoopt dat de heren kerkvoogden nu eens willen luisteren. Een kleine kachel in de consistorie zou bovendien veel zuiniger zijn en dat zou toch overtuigend moeten zijn volgens de voorganger, sinds de gemeente ook al om financiële redenen kort daarvoor de post van voorlezer had moeten schrappen.

Ter verduidelijking voegt hij er nog aan toe dat de voorganger zelf heel schappelijk is: “Uw Leraar heeft alles voor zijne Gemeente overgehad. Toen met de mobilisatie mij verzocht werd voortaan ‘s zondags twee malen te preeken¹ en bovendien herhaaldelijk in de week bidstonden te houden voor het vaderland, heb ik dit immer geheel belangeloos gedaan, waar andere predikanten in onze Ring reeds voor tien preekbeurten 100 gulden extra ontvangen, waaruit hier N.B. mijn heele tractement bestaat. Voor al mijne moeite heb ik toen niet eens een behoorlijk bedankje gehad, wat wel op zijne plaats was geweest, waar aan het geldelijke, zelfs niet in het allerminst, gedacht werd.” Ds. Ouwejan

¹ Tot midden vorige eeuw was het gebruikelijk dat er slechts één keer per zondag een kerkdienst werd gehouden.

besluit zijn brief met een opmerkelijke verzuchting: “Broeders, het zou heusch geen kwaad doen, om eens bij de roomschen en de afgescheidenen² in de leer te gaan, wat zij over hebben voor hun Voorganger en Leeraar, die zorgt voor hun geestelijk leven. Waar het Hoofd van de Gemeente lijdt, moeten de leden vanzelf ook lijden.”

HERVORMD WEVERVEEN: ‘ZOOVEEL HOOFDEN, ZOOVEEL ZINNEN’

Binnen kerkelijke gemeenten is er in het heden en verleden altijd veel te doen (geweest) over de kerkelijke ligging van de gemeenten en Waverveen is daar natuurlijk geen uitzondering op geweest. Binnen de brede Nederlandse Hervormde Kerk bestonden zeer verschillende geloofsrichtingen (van ‘licht’ tot ‘zwaar’, van ‘rekkelijk’ tot ‘bevindelijk’) en die kwamen ook vaak tot uiting binnen de gemeenten, met nogal wat onderlinge onenigheid als gevolg. Waverveen was volgens de overlevering rechtzinnig, maar bepaald niet behoudend of bevindelijk. Maar er was duidelijk geen eensgezindheid over de aard van de gewenste prediking. En daar kwam ds. Ouwejan al heel gauw mee in aanraking, want ook hem was het duidelijk niet gegeven het iedereen naar de zin te maken. Dat was eigenlijk ook onmogelijk, omdat er kennelijk nogal wat verschillende opvattingen heersten in het kleine Waverveen. Kort voor het einde van zijn periode in Waverveen formuleerde de dominee het heel bondig, namelijk dat “er vele talen gesproken worden alhier en op godsdientig gebied ‘t hier geldt: Zooveel hoofden, zooveel zinnen.”

Dat heeft de voorganger vanaf het begin flink wat zorgen gegeven. Al een jaar na zijn komst stapten kerkenraadsleden op uit onvrede met de aard van de prediking, al kwam dat Ouwejan niet altijd ongelegen. Onenigheid met de Vinkeveense predikant speelde in het begin ook een rol en toen in januari 1906 een oudeling opstapte, schreef de dominee dat hierdoor “gelukkig de kerkeraad verlost werd van hem die steeds alles in wanorde bracht als vrind van De Hoogh in Vinkeveen”. Kennelijk had de Vinkeveense predikant De Hoogh zijn aanhangers binnen de Waverveense kerkenraad en dat waren duidelijk niet Ouwejans vrienden.

Al die jaren heeft Ouwejan grote moeite moeten doen om goede ouderlingen en diakenen te vinden voor de

kerkenraad. Ook kwam het verschillende keren voor dat kerkenraadsleden ter plekke opstapten uit protest tegen het een of ander. Eenmaal meende een diaken dat de dominee een vermanende preek speciaal voor hem had gehouden en dat pruimde hij niet. Ook had Ouwejan nogal eens te stellen met kerkvoogden of notabelen die zelden naar de kerk kwamen. Kortom, het kerkelijk leven in Waverveen leek geen toonbeeld te zijn van hoe het hoorde, althans in de ogen van de voorganger. Hij heeft duidelijk zijn uiterste best gedaan om daar verandering in aan te brengen, maar dat heeft hem zeker niet altijd vrienden opgeleverd.

Wie nader kennis wil nemen van de inhoud van de prediking van Ds. Ouwejan kan in het regionaal archief in Breukelen terecht, waar een gedrukte preek van hem wordt bewaard met als titel “De zoom des kleeds of De weg naar den Hemel”. Het dunne boekje vermeldt niet wanneer de preek is gehouden.

GEZONDHEIDSPROBLEMEN

Uit de zojuist genoemde brief aan de kerkvoogdij uit 1915 blijkt al dat de dominee nogal eens met zijn gezondheid tobde. Vandaar ook dat hij zo furieus tegen die walmende kachel in de kerk ageerde. Veel weten we niet meer van wat er zich op gezondheidsgebied heeft afgespeeld, maar hij schijnt geregeld ziek te zijn geweest. In een brief uit 1915 meldde hij problemen met zijn stembanden te hebben: “Eigenaardig, ik vernam dat Waverveen zeer gevaarlijk was voor de stemorganen, zeker omdat alles zoo vlak is en de wind meestal sterk.” In een andere brief meldde hij bovendien dat de pastorie met geen mogelijkheid was warm te stoken en bovendien altijd tochtte. Grappig is dat de dominee vooral de menselijke ongeneugte van het roken miste: “Al die tijd heb ik niet gerookt, wat voor mij vooral een heele beproeving is. Een mooie gelegenheid om eventueel het rooken geheel er aan te geven.”

Of het goede voornemen gevolgd is door daden, is onbekend. In deze zelfde brief noemt hij Waverveen ook “n zware Gemeente”.

In 1916 was de dominee zelfs een heel jaar uit de running. In het Christelijk Magazine *De Week* van 2 maart 1917 staat in elk geval vermeld dat de voorganger na een jaar ziekte zijn ambtelijke werkzaamheden weer had hervat. Kennelijk heeft hij die periode in Arnhem doorgebracht, omdat vanuit die plaats verschillende brieven en kaarten aan gemeentelieden en kerkvoogden uit 1916 en 1917 bewaard zijn gebleven.³ De eerste

² De predikant doelt hiermee op de diverse gereformeerde kerken die zich van de Hervormde Kerk hadden afgescheiden.

³ RHC, Archief Hervormde Gemeente Waverveen, D 29 174.

brief dateert van 31 maart 1916 aan kerkvoogd W.B. van Stappen, die aan het Gemaal woonde, waaruit blijkt dat hij van de bezochte specialist in Arnhem direct naar bed moest en niet terug kon naar Waverveen. Er bevindt zich ook een verheugde brief van 17 januari 1917 aan een kerkvoogd, waarin de dominee vertelde dat de classis 400 gulden wil toekennen voor werk aan de pastorie, wat de predikant het liefst aan de bouw van een serre zou willen besteden om op die manier meer van de noodzakelijke buitenlucht te kunnen genieten. “Hoe verlangen we naar onze Gemeente. Heerlijk dat thans ook eindelijk voor onze Gemeente een betere tijd mag aanbreken”, voegde hij er nog aan toe. Waarschijnlijk was de brief gericht aan kerkvoogd Van Stappen met wie de dominee een nauwe vriendschap had ontwikkeld. Dat bleek wel uit de vele brieven die hij aan zijn ‘waarde vriend en broeder’ vanuit Arnhem verstuurde en die nu voor een deel in het archief in Breukelen zijn in te zien. In een briefje van 29 juni 1916 aan vriend Van Stappen meldde Ouwejan vanuit Arnhem dat hij het ‘aangenaam’ had gevonden ‘verbazend vele brieven uit de Gemeente’ te hebben ontvangen. Kennelijk probeerde de Waverveense gemeente hem een hart onder de riem te steken tijdens zijn ziekte.

Envelop met brief van ds. Ouwejan aan kerkvoogd Van Stappen uit 1917.

DE TIJD NA WAVERVEEN

Na een predikantschap van ruim veertien jaar pakte Ds. Ouwejan in juli 1919 zijn koffers weer, toen er dan eindelijk een beroep uit het Groningse Dorkwerd was gekomen. Dat was voor Waverveen wederom het begin van een lange periode zonder predikant, want pas 20 jaar later werd de vacature weer vervuld met de komst van Ds. L. Emmerzaal die de gemeente door de

Tweede Wereldoorlog mocht leiden.

Ds. Ouwejan bleef overigens slechts vijf jaar in Dorkwerd, want in november 1924 vertrok hij al weer naar het Brabantse Fijnaart. Dat werd tegelijk zijn laatste gemeente, waar hij in 1943 met emeritaat ging. Hij heeft zijn veertigjarig jubileum als predikant dus niet gehaald. Maar gezien het bereiken van een leeftijd van 70 jaar valt hem dat ook niet aan te rekenen. Hij zal het wel welletjes hebben gevonden. En hoogstwaarschijnlijk stond zijn (tweede) vrouw erop naar haar geboorteplaats Ommen terug te keren. Na zijn emeritaat heeft hij overigens ook nog even als hulppredikant in Rotterdam-Feijenoord gewerkt, maar onbekend is hoe lang dat heeft geduurd en wat dat precies inhield.⁴

FERVENT AMATEURFOTOGRAAF

Uit zijn periode in Fijnaart zijn overigens enkele aardige verhalen bekend gebleven, want de dominee stond niet bekend als afkerig van vernieuwingen. Hij was een fervent amateurfotograaf, die zelfs zijn dienstbode Maria Ewijk de kneepjes van het fotograferen en ontwikkelen in de donkere kamer probeerde bij te brengen. De inmiddels ook bejaarde dochter van die dienstbode, mevrouw Francijna Kievit-Nieuwkerk in Numansdorp, heeft daar de tastbare bewijzen nog van, in de vorm van verscheidene fotoalbums. Ook vertelde ze dat haar moeder volledig in het gezin van de Ouwejans was opgenomen en het er geweldig naar haar zin had. Dat kan ook wel blijken uit het bewaard gebleven poeziealbum van haar moeder, waar de dominee en zijn vrouw in 1928 een vers en gedicht in hadden geschreven. De dominee ondertekende dat veelzeggend met “je toegenegen vriend”. Maria Ewijk was in dit kinderloze gezin tot aan haar eigen huwelijk ‘kind aan huis’.

‘HET VLIEGENDE EVANGELIE VAN FIJNAART’

Daarnaast was ds. Ouwejan een verwoed motorrijder, al vond in elk geval een deel van de bevolking dat dit veel te hard ging. Zijn gecross in de polder leverde hem dan ook de bijnaam van het ‘Vliegende Evangelie van Fijnaart’ op. Het is niet erg waarschijnlijk dat hij ook in Waverveen al op zo’n gevaarte rondreed, want hij kreeg het kenteken N-14126 voor zijn fraaie Douglas-motor pas in 1925 toegewezen.⁵ Interessant is dat ds. Ouwejan ook in Fijnaart (waar hij een veel hoger tractement ontving) af en toe de strijd aanbod over zijn jaarlijkse inkomsten.⁶ Maar waarschijnlijk gebeurde

⁴ Zie: <https://www.dominees.nl/search.php?srt=g&id=11060>.

⁵ Zie: <https://deautovanmropa.nl/kentekens/n-14126>.

⁶ Dat blijkt o.a. uit: Handelingen der 112de Gewone Vergadering van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, ten jare 1927, blz. 91. Zie: <https://www.digibron.nl/search/detail/b1c46ba44f6f2db8a6e53efd6cb2ca02/handelingen-der-de-gewone-vergadering-van-de-algemeene-synode-der-nederlandsche-hervormde-kerk-ten-jare/4>

De grafsteen van ds. Ouwejan op zijn graf in Ommen (afkomstig van: <http://cco.collectiebank.nl/beeldbank/start/395?view=pre-view&fuid=fto21/Ouwejan%2C%20Johannes%20Adriaan%20Antoon%20Ds.geb.31-05-1873%20Utrecht%20overl.05-05-1950.jpg>)

Het wapenbord boven de herenbank in de Waverveense kerk met de wapens van enkele vroegere ambachtsheren. (foto Henk Butink)

dat overal in de kerkelijke gemeenten, want ook dominees moesten - net als iedereen - voor een redelijk belegde boterham zorgen.

In Fijnaart sloeg het noodlot overigens toe, toen op 2 augustus 1935 zijn vrouw op slechts 58-jarige leeftijd overleed. Daarna is hij op 19 januari 1939 wederom in Ommen getrouwd. Toen met Willemina van der Veen uit die plaats. Hij overleed in Ommen op 5 mei 1950, waar hij ook is begraven.

BLIJVENDE BAND MET WEVERVEEN

Dat Waverveen hem na aan het hart is blijven liggen, blijkt wel uit het feit dat hij bij testament een flink leegat voor de Waverveense gemeente heeft nagelaten. Die band blijkt ook wel uit het feit dat Ouwejan nog jarenlang vriendschappelijk contact bleef onderhouden met sommige Waverveense gemeenteleden. Een interessant feit in dit verband is een verzoek van de Waverveense gemeente in 1939 om hulp. De oud-ambachtsheer Volker had namelijk in 1915 het wapenbord van de vroegere ambachtsheren uit de kerk meegenomen om er zijn eigen wapen bij te laten schilderen,

maar het bord kwam nooit terug. In 1939 toog ds. Ouwejan met twee Waverveense kerkvoogden naar Den Haag om het bord bij het Centraal Bureau voor Genealogie op te eisen. Met succes en na een afwezigheid van bijna een kwart eeuw is het fraaie bord nu weer te vinden in de Waverveense kerk. Met dank aan ds. Ouwejan. Waarom het bord terug kwam zonder het wapen van Volker vermeldt de geschiedenis niet.⁷ ■

Bronnen

- Archief van de Nederlandse Hervormde Gemeente Waverveen in het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen te Breukelen (met name notulen kerkenraad en kerkvoogdij en diverse brieven alsmede nagelaten stukken van Ds. J.A.A. Ouwejan);
- Fotocollectie van de Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen;
- Herinneringen en foto's van mevrouw F. Kievit-Nieuwkerk te Numansdorp (dochter van een voormalige dienstbode van ds. Ouwejan in Fijnaart);
- Genealogische gegevens over ds. Ouwejan mede verkregen met hulp van Harmen Hoogenhout en Stef Veerhuis;
- Dr. A. Bloed, Waverveen door de eeuwen heen - Grepen uit de Hervormde geschiedenis (Waverveen 1987).

⁷ Gegevens over het wapenbord verkregen via Piet Koster, oud-kerkenraadslid van de gemeente.

Mevrouw Ouwejan rond 1930 met dienstbode Maria Ewijk aan het stuur, poserend op de crossmotor van de dominee. (uit fotocollectie Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen)

Vinkeveen en Waverveen in 1933 [4]

door Fons Compier

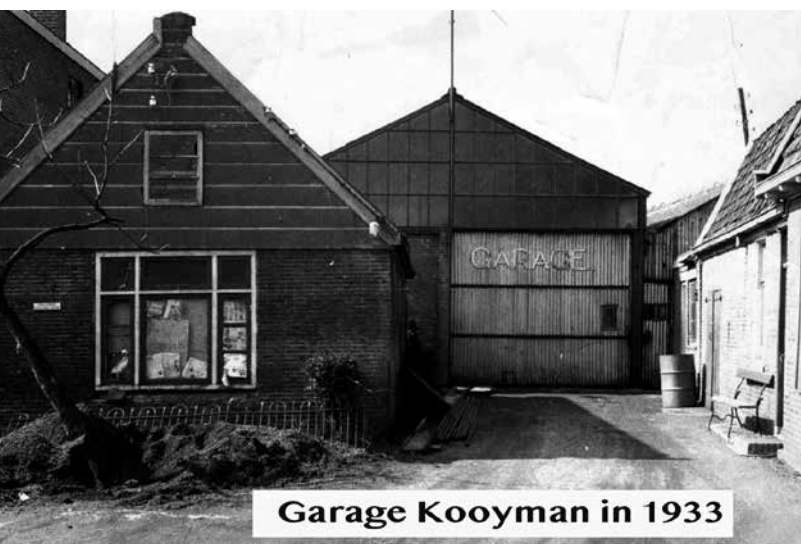
In de eerdere drie afleveringen hebben tal van zorgelijke zaken de revue gepasseerd. Je zou deze kunnen samenvatten met ‘Vinkeveen en Waverveen in zwaar weer’. Voor een adequate opbouw van een artikelserie zou het natuurlijk gepast zijn zonder al te veel zorgen af te ronden. Maar dat zit er niet in: het was en bleef in ons verslagjaar crisis en niet zo zuinig ook. Deze vierde aflevering ontkomt daar niet aan.

HET GEMEENTEBESTUUR

Daarover hebben we het nog nauwelijks gehad als het gaat om Vinkeveen en Waverveen anno 1933. Wat vooral opvalt bij het doornemen van de notulen over 1933 van de gemeenteraad: de voortdurend aanwezige passiviteit. De raad had veel weg van een demissionair kabinet, dat louter nog lopende zaken afhandelde. Waar de raadslieden vooral de tanden in moesten zetten: de aanvragen vermindering/ontheffing hondenbelasting. Daarbij de aantekening, dat er in de gemeente ook weinig gebeurde waar de gemeenteraad zich mee kon bezighouden. Weliswaar was in 1933 de transformatie van de Hoflandsche dwarsweg naar een Provinciale weg gevorderd tot aan de ringvaart, maar dat vormde geen gemeente-project. Eveneens in 1933 werden de eerste stappen gezet ter realisering van Huize ‘Maria-Oord’, ‘Pension voor Dames en Heeren-ook Echtparen en Ouden van Dagen’. Maar ook voor dit in 1937 afgeronde project droeg het gemeentebestuur geen verantwoordelijkheid.

Hinderwetvergunningen kunnen een indicatie betekenen voor de bedrijvigheid. Globale vergelijking van het aantal aanvragen in Vinkeveen met die van Mijdrecht zegt heel veel: in 1933 werd er in Vinkeveen geen enkele vergunningsaanvraag in behandeling genomen. Passiviteit kwam hier ook neer op het ontbreken van initiatief, zoals een serieus idee om bijv. ergens in Vinkeveen op termijn een laantje o.i.d. aan te richten. Incidenteel werd er toch wel eens wat ondernomen om de werkloosheid te lijf te gaan. Wat te denken van de aanschaf van laarzen om daarin te schoeien steuntrekkers in de polder aan het werk te zetten?! Overschat niet de vanuit het gemeentehuis betachte gulheid: burgemeester Mühlradt was erop uit om ook het polderbestuur aan die laarzen mee te laten betalen. Kansloze missie: de polder Groot-Mijdrecht had de financiële armslag van een kerkrat en handelde daar ook naar.

Een aanzienlijk zinvoller besluit door de gemeenteraad betrof het garant staan voor de rente en aflossing voor een bij de Coöperatieve Boerenleenbank af te sluiten lening tot een bedrag van fl. 8.160,00 ten behoeve van de teelt van 480.000 kg witlofwortelen tegen een prijs van fl. 17,00 per 1.000 kg. De garantstelling bracht weliswaar geen vermindering van de economische problemen met zich mee, maar zorgde er wel voor dat de malaise niet nóg groter werd. In 1933 werden er ook wel burgerinitiatieven ontplooid om iets aan de gevolgen van de crisis te doen. Maar hierbij passen bijvoeglijke naamwoorden zoals schuchter en symbolisch. Veelzeggend voor Vinkeveen is de volgende situatie, die zelfs nu op te merken valt. Tussen 1920 en 1940 werden er in ons land 800.000 woningen gebouwd, maar met ‘De Beuk’, ‘Sonnehoeck’ en de burgemeesterswoning zijn de meeste van die woningen in

Vinkeveen wel genoemd, enkele Demmerikse boerderijen daar gelaten.

Veelzeggend citaat uit het Woerdensch Weekblad van 27 januari 1932: Vinkeveen - "De nieuwbouw, welke gedurende een lange periode bijna geheel stilstond, blijft doorgaan. In bewerking zijn drie plans voor den bouw van een dubbel woonhuis". De nogal cryptische formulering voor lief genomen, wordt hier duidelijk dat zelfs bescheiden bouwplannen toentertijd nieuwswaarde hadden. Grote kans dat die dubbele woonhuizen in de loop van 1933 zullen zijn gebouwd. Waarschijnlijk ging het hier om woningen aan de voor-/zuidzijde van Maria-Oord. Eveneens in 1933 opgetrokken: het met recht kapitale pand op Groenlandse kade 73. De verleiding om te detailleren over koopprijzen en bewoners, wordt weerstaan.

BURGEMEESTER MÜHLRADT

Laten we het daarentegen hebben over burgemeester Gerard Eduard Mühlradt (Middelburg, 31.7.1880 - Zeelst, 4.8.1963), per 15 augustus 1931 benoemd tot burgemeester van Vinkeveen en Waverveen.¹ Mühlradt was bij zijn aantreden 51 jaar en hij behoorde daarmee in de gemeenteraad tot de jongere ouderen. Uit de notulen van de raadsvergaderingen in 1933 worden in ieder geval twee zaken duidelijk: secretaris Ekel schreef al zijn letters met de gelijkmatigheid van een laserprinter en de burgemeester domineerde. Dat kon ten tijde van Mühlradt's voorganger wel eens anders zijn. Niet zo verwonderlijk: toen Karel Louis Joseph Wouters in 1926 burgemeester werd, was hij pas 31 jaar. Voordat hij als burgemeester aan de slag ging, had Mühlradt eerst jarenlang als militair gediend in Nederland en in het toenmalig Nederlands-Indië, laatstelijk als kapitein bij de Infanterie. Na zijn vervroegde pensionering was hij tegen een verdienstelijke beloning aan de slag gegaan bij de Burgerluchtwachten. Toen hij zijn betrekking aldaar verruilde voor het burgemeesterschap, ging hij er in salaris op achteruit. Zijn jaarwedde per 15 augustus 1931 bedroeg € 3.325,00, zonder emolumenten. Die waren wel te genieten door gemeenteveldwachter M.A. Verdonk. Zijn basis-jaarwedde bedroeg in 1933 al enkele jaren fl. 1.850,00. Voorts ontving hij een tegemoetkoming huishuur van fl. 75,00 en voor dienstkleeding en schoeisel fl. 85,00. Totaal: fl. 2.010,00. Met ingang van 1-1-1932 werd zijn jaarwedde tot fl. 2.085,00 verhoogd, wegens het behalen van een diploma.

Twee opvallende zaken: de burgemeester verdiende niet eens zoveel méér dan de veldwachter en er waren

begin jaren dertig geen jaarlijkse loonsverhogingen. Integendeel, salarisverlagingen werden in 1933 heel gewoon. Amper in functie kreeg de burgemeester in 1931 te maken met wethouders, die hun vergoeding van fl. 400,00 te hoog vonden. De burgemeester en de beide wethouders stonden ook bij andere aangelegenheden in en rond 1933 ver af van hedendaags gedrag zoals zakkenvullerij en het deel uitmaken van de graaicultuur. De notulen van de vergadering van de gemeenteraad - en vooral van die van het college van B&W - bevestigen het beeld van deugdzaam, oerzuinig en vooral behoudende lieden.

De hang naar zuinigheid zien we terug in het afwijzen van de verzoeken om een dienstfiets door de veldwachters Verdonk en Vogel. Het waakzaam patrouilleren moesten zij op het eigen rijwiel verrichten, evenals het zonodig achtervolgen en staande houden van

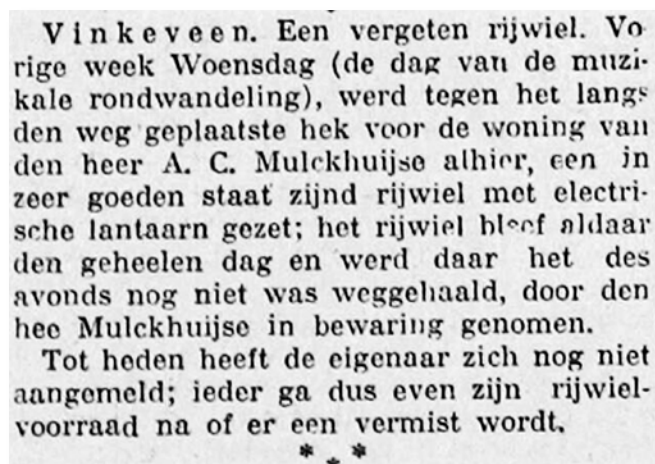
Raadhuis Vinkeveen (circa 1934).

mogelijk te verbaliseren personen en - wie weet - het aanhouden van verdachten. Voor bromsnor Vogel, nijver wetshandhaver in het uitgestrekte ambtsgebied Waverveen, zal de afgewezen dienstfiets nog vervelender hebben uitgepakt. Hij moest daar op inferieure vooroorlogse fietsbanden zijn weg banen over erbarmelijke polderwegen. Het was maar goed dat niet de banden, maar wel de fietsen in de jaren dertig degelijker waren dan nu, 80 jaar later. Een dagboekfragment van zaterdag 9 december 2000 beschrijft de Vinkeveense oud-rijwielhersteller Jan Stoof (25.12.1934 - 18.9.2013) vóór zijn voormalige werkplaats met een stokoude fiets. "Vintaahsje", vond Jan. Mijn geenszins

¹ Een foto van de installatie staat vermeld op blz. 242 van "Vinkeveen, van Demmerik tot Waverveen" en ook op de website van Vinkeveen.NU.

alliteratie-vrije reactie: “Een rammelende roestrups!” “Onzin”, vond Jan. Weliswaar was het frame zwaar (staal!) maar de kogellagers hadden vooroorlogse kwaliteit: op zo’n fiets kon je best wel vooruitkomen. En wat de rest betreft kreeg ik het volgende lesje: “Er was enkel roestvorming in geval van beschadigingen en voor het overige niet.” “Dat kwam”, wist Jan, “door de vooroorlogse doffe zwarte lak”: ”perfect voor frame en velgen, maar niet voor je gezondheid, dat spul is al jaren geleden uit de handel genomen. En wat dat rammelen aangaat, fietsbouts van vóór de oorlog en kort daarna hadden een aanzienlijk fijner schroefdraad. “Daardoor kon je moertjes beter afstellen en liepen die bovendien minder gauw terug.” Mijn motief om dit dagboekfragment te plaatsen: daarin is een stukje hedendaagse geschiedenis zodanig vastgelegd, dat het ook iets verklaart over een periode van zo’n 80 jaar geleden.

Ook toen had je Vinkeveners die niet op een fiets meer of minder leken te kijken. In het Woerdensch Weekblad van 30 december 1933 werd grootschaliger, dus minder overzichtelijk fietsbezit niet uitgesloten, gelet op de laatste zin.

Vinkeveen. Een vergeten rijwiel. Vorige week Woensdag (de dag van de muzikale rondwandeling), werd tegen het langs den weg geplaatste hek voor de woning van den heer A. C. Mulckhuijse alhier, een in zeer goeden staat zijnd rijwiel met elektrische lantaarn gezet; het rijwiel bleef aldaar den geheelen dag en werd daar het des avonds nog niet was weggehaald, door den heer Mulckhuijse in bewaring genomen. Tot heden heeft de eigenaar zich nog niet aangemeld; ieder ga dus even zijn rijwielvoorraad na of er een vermist wordt.

* * *

Geheel rimpelloos verliepen de eerste ambtsjaren voor Mühlradt niet: deze rimpels staan uitvoerig beschreven in hoofdstuk 16 van het boek ‘Vinkeveen, van Demmerik tot Waverveen’. Toch nog een summiere aanvulling, ter typering van de Zeeuwse zuinigheid van burgemeester. In de zomer van 1933 werd er weer eens heftig vergaderd over de wel of niet te houden jaarlijkse kermis. Deze splijtzwam leverde op het raadhuis zelfs meerdere dagen volle asbakken op. Uiteindelijk ging de kermis door, zij het met een uurtje minder en

de burgemeester had zich opvallend voor dat resultaat bijverd: belust als hij was op de gemakkelijkebelasting ad fl. 400,00: dus een bedrag gelijk aan de wethoudersvergoeding.

KRAAIEND OPROER! MAAR...MET MATE...

Je zult het altijd zien: verzet en revolte breken het eerst uit in de buitengebieden. Zo ook in Vinkeveen. Letterlijk overgenomen uit de editie van 3 juni 1932 van ‘Het Volk’, dagblad voor de arbeiderspartij: ”In het dorpje Vinkeveen deden bestellers der P en T de ondervinding op dat de inwoners in wijk Donkereind, niet tevreden zijnde met de inkrimping der postbestelling, weigerden hun poststukken in ontvangst te nemen. Of het middel succes heeft of zal hebben valt te betwijfelen.”

Je kunt je afvragen of een belangrijk landelijk dagblad zoals ‘Het Volk’ drukinkt moest besteden aan uitingen van dergelijke kleinschalige ontevredenheid. Maar in ‘De Rode Burcht’ op het Hekelveld te Amsterdam was de redactie van ‘Het Volk’ tuk op iedere uiting van ongenoegen over (de gevolgen) van de regeringsmaatregelen. Het maakte daarbij nauwelijks uit of die maatregelen werd uitgevaardigd door het 3e kabinet Ruijs de Beerenbrouck (augustus 1929 - mei 1933) dan wel door het 2e kabinet Colijn (mei 1933- juli 1935): het beleid kwam hoofdzakelijk neer op bezuinigen. Bijvoorbeeld op de postbestelling. Maar ook op het verlagen van de lonen én de uitkeringen. Laatst vermelde maatregel lag aan de basis van het ‘Schandaal van Wilnis’, de woordkeuze van ‘Het Volk’² voor de situatie van het nooddriftige gezin van een werkloze fietsenmaker. Over deze affaire bond ‘Het Volk’ de woordenstrijd aan met het Rooms- en rechts- Katholieke blad ‘Het Centrum’ uit Utrecht. Daarbij wist ‘Het Volk’ ‘de r.k. armenmeester’ van de Driehuisparochie te typeren als “zo’n bar heer”³. Wat “Wilnisgate” aangaat, deed ‘Het Centrum’ aan bagatelliseren en ‘Het Volk’ aan uitvergroten. De vele ‘Het Volk’-berichtjes over vermeend sociaal

OCHTENDBLAD - TWEEDE BLAD DONDERDAG 1 SEPTEMBER 1932

Het schandaal van Wilnis

*Vergeefsche poging van het „Centrum”,
om de zaak goed te praten*

² “Het Volk”, van donderdag 1 september 1932.

³ Deze diskwalificatie is inmiddels volop in gebruik bij samensteller dezes ter aanduiding van presidentiële ambtsdragers in o.a. Ankara, Moskou en Washington.

onrecht maakten onbedoeld duidelijk dat er in de jaren van 1929-1933 eigenlijk geen sprake was van uitingen aan breed gedragen ongenoegen, laat staan verzet: de Nederlandse bevolking heeft de ingrijpende crisis tot 1934 met een onwaarschijnlijk grote gelatenheid ondergaan, ook in Vinkeveen. Dit is in de teksten over 'Vinkeveen en Waverveen in 1933' al vaker gesteld.

JEUGDHERBERG ZELDENRUST

Opmerkelijk, dat er in de notulen gedurende de eerste Mùhlradt-jaren nagenoeg niets genoteerd staat over de komst van jeugdherberg 'Zeldenrust'. Een naam, zou je zeggen, die noopt tot toetsing aan de Hinderwet. De herberg was gedurende het gehele jaar geopend en bood plaats aan twaalf meisjes en dertwintig jongens. Deze verhouding suggereert een betere stapelbaarheid van jongens. Op zaterdag 16 januari 1932 kon de Amsterdamsche Vereniging voor Jeugdarbeid (AVJ) overgaan tot de opening van een tot jeugdverblijf verbouwd boerderijtje aan de Groenlandsche kade 39. Hoogstwaarschijnlijk had de vorige eigenaar door vervening zijn boerenland gaandeweg in water zien veranderen.

Iemand, die beslist niet van verandering hield, burgemeester Mùhlradt, deed ook mee aan het openen van de herberg en was kennelijk ingehuurd voor de welgekozen bewoondingen. In dat verband vertelde hij zeer verheugd te zijn dat Vinkeveen in de gelegenheid was gesteld een aantal jongeren in het trekkersnest te mogen herbergen. Mooi gesproken, dat wél natuurlijk, maar die jongeren weken beslist sterk af van hun Vinkeveense leeftijdsgenoten: als kerkbanken een geur zouden afgeven, dan rieken de AVJ-jongeren daar beslist niet naar. De burgemeester had het over 'een aantal' en dat kwam er: op 16 augustus 1932 kon 'Het Volk' de 1.000e bezoeker melden en dat betekende gemiddeld en afgerond vijf bezoekers per dag. Als u de situatie bij de Groenlandse kade kent, zult u zich wellicht afvragen hoe die 'trekkers' deze kade moesten bereiken. Pakt u dat afvragen dan handiger aan dan ik dat deed: door alsmaar rekening te houden met de A2 en de N201: die wegen waren er in 1932 nog (lang) niet. De Groenlandse Kade lag toen in menig opzicht veel dichterbij Baambrugge en vooral Donkervliet. Uw aandacht voor de reiswijzer in 'Het Volk'-artikel van 13 januari 1932. Leest u voor de Utrechtscheweg de Rijksstraatweg en W.P. staat voor

Het Volk : dagblad voor de arbeiderspartij
13-01-1932 ©?

Van koestal tot jeugdherberg

Nieuw Trekkersnest „Zeldenrust” te Vinkeveen

Zaterdag 16 Januari om halfvier wordt te Vinkeveen aan de plassen, op initiatief van de Amsterdamsche Vereeniging voor Jongenswerk „De Groei”, een jeugdherberg geopend. „Zeldenrust” is een oude boerenhofstee, die heel praktisch kon ingericht worden tot een bewoonbaar Trekkersnest. Er zijn twee slaapzalen, een groote zolder en een keuken, die vroeger koestal was.

Het huis ligt zoo idyllisch mogelijk tusschen de weilanden en het water. Het feit doet zich voor, dat hier tevens een groote boomgaard bij is.

Van de stad uit bereikt men de herberg met de bus van de Gijsbrecht v. Aemstelstraat tot de Donkervlietschebrug. Van den trein komende, wandelt men van Vreeland naar Loenersloot, vandaar in de richting Amsterdam tot de eerste ophaalbrug links, Donkervlietschebrug. De brug over zijnde (2 cent tol) moet men verder het landpad volgen, dat vlak langs de herberg loopt. Op de fiets of te voet volg je den Utrechtscheweg tot Baambrugge, en vandaar gaat men langs de Braambrugse Zuwe in de richting Vinkeveen, tot den viersprong, waar men links af slaat. Omstreeks halfdrie vertrekt de trein van W.P.

De herberg is steeds open, winter en zomer. Men kan zich aanmelden bij den herbergsvader of den herbergsvader J. Hetteema Jr. Amstellaan 10. Kosten logies zijn 50 en 35 ct. Maaltijden zijn verkrijgbaar, terwijl er ook gelegenheid is tot zelf koken.

Weesperpoortstation.⁴

Heel jammer, dat de voettocht in 1932 vanaf de Donkervlietschebrug langs de molengang en daarna het landpad niet meer langs een complete, zeldzaam mooie Donkervlietsche Molen⁵ kon voeren. In 1932 was enkel de ondertoren nog aanwezig. En in de naastgelegen Roodemolen polder was de al even fraai gepositioneerde molen omstreeks 1930 niet meer aan de Angstel aanwezig.⁶

Nu het toch gaat over de Abcouder- en Baambrugse polders en molens, het volgende.

Stelt u zich eens voor: u onderneemt in 1933 een voettocht van Vinkeveen naar Baambrugge. Vergeet de

⁴ Na het gereedkomen van het Amstelstation in 1939 werd het Weesperpoortstation in 1939 gesloten en in 1940 afgebroken.

⁵ Molendatabase Verdwenen molens, database nr. 1031.

⁶ Molendatabase Verdwenen molens, database nr. 1219.

A2, maar vergeet zeker uw laarzen niet. U passeert de Vinkenkade (links) en de Groenlandsche kade (rechts) en daarna, links van u, evenwijdig aan de Vinkenkade krijgt u zicht op de Abcouder polder 't Hoog en Groenland, met heel in de verte de gelijknamige molen aan de Angstel. Aan de rechterkant, evenwijdig aan de Groenlandsche kade, ziet u twee Baambrugse polders, namelijk de Roodemolenpolder, sinds 1930 zonder molen aan de Angstel en verder naar het zuiden de Donkervlietsche Polder, die tot aan Groenlandsche kade reikt.

De onvermijdelijke vraag: Waarom heeft de Groenlandse kade deels dezelfde naam als een polder, die

een heel eind verderop gelegen is. En waarom geen Donkervlietse kade o.i.d., waar veel meer voor zeggen valt?!

Ik reken niet op antwoorden. ■

Voornaamste bronnen:

De notulen van de raadsvergaderingen en van het college van V&W van Vinkeveen van 1930-1934; de website van 'Vinkeveen.NU'; 'Het Volk', 'dagblad voor de arbeiderspartij' en het Woerdensch Weekblad.

De foto's zijn ontleend aan de website van Vinkeveen.NU.

.....

*wij wensen u fijne feestdagen
en een gelukkig nieuwjaar*

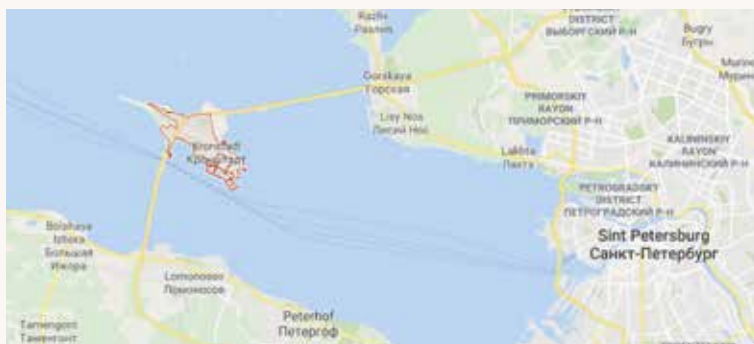
De Croonstadtlaan, over de oorsprong van een naam...

Wiesje Dijkhoorn en Jaap Meulstee in gesprek met Klaas Frans en Maartje Boekschoten

Sinds de historische vereniging gehuisvest is in een ruimte aan de Croonstadtlaan in Mijdrecht is er meer dan gemiddelde belangstelling voor de achtergrond van de tenaamstelling van deze straat. In de Proosdijkoerier van juni 2017 beschreef Piet Grundmann al de oorsprong van de naam Croonstadt en Henk Butink benoemde e.e.a. in zijn presentatie van 17 april jl. over Nederlanders in Sint-Petersburg. De aanduiding Croonstadt is terug te leiden naar een eiland op ongeveer twintig kilometer van de haven van Sint-Petersburg in Rusland.

Het eiland is economisch en strategisch bijzonder gunstig gelegen. Het heeft momenteel nog altijd een marinehaven en een handelscentrum. Tegenwoordig loopt de snelweg A118 over een tweetal dammen, die het eiland rechtstreeks verbinden met het vasteland. Het scheepvaartverkeer over de Finse golf van en naar Sint-Petersburg heeft een onderdoorgang zuidelijk van het eiland.

Alle handel van en naar Sint-Petersburg kon vanaf het eiland gecontroleerd worden. Voor de in dit verhaal beschreven Mijdrechtse stoomtimmerfabriek was de aanvoer van het benodigde hout de belangrijkste

Afbeelding afkomstig van Googlemaps

verbinding met het bewuste eiland. In 2018 bestaat Cronos beheer 125 jaar. Cronos Beheer B.V. is de rechtsvolger van de timmerfabriek uit 1893. Klaas Frans Boekschoten is van de vijfde generatie; nazaat van Cor Verweij, de oprichter van de timmerfabriek.

START TIMMERFABRIEK

De Mijdrechtse Cor Verweij (1840-1919) registreert in 1893 de Croonstadt timmerfabriek bij de Kamer van Koophandel onder nr. 3737. De bedrijfsnaam is zo gekozen, omdat het hout dat in de fabriek gebruikt werd, afkomstig was van Kronstadt (of Croonstadt, zoals het

Kronstadt bij avond, foto's van 9 september 2018.

Personeel Croonstadt Stoomtimmerfabriek (1903) - Frans (3), Johannes (2) en Cor Verweij (1) met 45 werknemers.

in Mijdrecht geschreven wordt), het hierboven beschreven eiland bij Rusland.¹

De Croonstadtlaan is genoemd naar de aldaar aanwezige timmerfabriek. Op de plek waar nu de woning van de familie Boekschoten staat, werd het hout in de daarvoor aanwezige haven aangevoerd en in de fabriek verwerkt.

De vrouw van Johannes, Grietje de Boer, richt zich op een nevenactiviteit: een drukkerij.

Johannes en Grietje hadden twee zonen: Frans (1901-1991) en Cor. Frans gaat uiteindelijk verder met de timmerfabriek en Cor richt zich op de drukkerij. Drukkerij Verweij werd een gerenommeerd bedrijf in het centrum van Mijdrecht.

Cor Verweij (met klompen) naast de heer Van Doesburg, van de Lindeboomfabriek.

De zoon van Cor Verweij, Johannes (1869-1938), neemt later de fabriek over. In de stoomtimmerfabriek werden voornamelijk kozijnen gefabriceerd. Complete straten als de Nutslaan, Bozenhoven en de Kerkvaart zijn met het materiaal uit de fabriek gebouwd. Ook leverde de timmerfabriek het materiaal voor de kozijnen van fort Pampus, nabij Amsterdam.

Frans is degene, die voor de timmerfabriek de bedrijfsnaam Croon introduceert. Onder de naam Croon meubelfabriek F. Verweij levert het bedrijf aan de wijde regio. In de wetenschap dat zij in Mijdrecht zelf konden maken wat het toeleverende bedrijf voor grafische meubelen leverde, richtte het timmerbedrijf zich vooral op het produceren van ladekasten, zetkasten en zetbokken voor de grafische industrie. Ook barkasten rollen uit de productieruimte.

De dochter van Frans is Jans Verweij (1928). De nu 91-jarige moeder van Klaas Frans wordt tijdens het gesprek enkele keren gebeld voor nadere informatie. Zij krijgt na de oorlog kennis aan een - van de hugenoten afstammende - jongen uit een aannemersgeslacht uit de Vechtstreek, Jan Boekschoten (1928). Jan is een sportieve vent, een schaatsamateur die verschillende prijzen wist te winnen. Maar vooral ook binnen het bedrijf van zijn schoonvader wist Jan veel werk te verzetten.

Jan Boekschoten bouwt het bedrijf van de Croon meubelfabriek verder uit en in 1978 komt de zoon van Jan, Klaas Frans (1956), eveneens in het bedrijf, samen met

¹ In het artikel 'Het interbellum van burgemeester Padmos' van Stef Veerhuis leest u meer over de Stoomtimmerfabriek en Drukkerij Verweij.

zijn vrouw Maartje. Klaas Frans is opgeleid als technisch ingenieur Werktuigbouwkunde. Hij heeft al snel in de gaten dat de grafische markt aan het veranderen is. "We gaan het anders doen", was zijn voorstel. Het tot dan toe als eenmansbedrijf opererende Croon wordt ondergebracht in een B.V. Binnen deze besloten vennootschap bestond de meubelfabriek als productiepoet en de andere poet richtte zich op het vastgoedbeheer.

Het hout voor de timmerfabriek wordt afgeleverd via de Ringvaart op de plek waar nu de woning van de familie Boekschoten staat. De houthandel naar het buitenland verliep via Kronstadt. Het balkenhout kreeg daar een stempelafdruk met het Engelse woord 'Crown' (kroon) op de kopse kant (HB).

Klaas Frans is overigens een begenadigd amateurschilder. De woning van Maartje en Klaas Frans is ingericht met diverse werkstukken van zijn hand: Michiel de Ruyter, de slag bij Kijkduin, stads- en havengezichten weet Klaas Frans keurig te reproduceren. Ook maakt hij portretten van met name zijn kinderen en kleinkinderen. Daarnaast heeft Klaas Frans een - zoals hij het noemt - museum.... Allerlei attributen uit het verleden van het bedrijf staan uitgesteld: het bureau van overgrootvader Johannes, de tikmachine van opa Frans, een blokschaaf, een Croon houtblok en nog veel meer.

In 1989 verhuist de Croon meubelfabriek naar het industrieterrein aan de Industrieweg, die overgaat in de Mijdrechtse Dwarsweg Op de plek van de toenmalige Renaultdealer, waar nu Karwei bouwmarkt gevestigd is. Het bedrijf floreert en levert specifiek archiefmeubilair aan binnen- en buitenland, aan het Rijksinkoopbureau, aan het Rijksarchief en aan diverse andere landelijke instellingen.

Drie generaties: Cor (1), Johannes (2) en Frans (3) met de vrouw van Johannes (Grietje de Boer) (4).

Door de steeds verder oprukkende digitalisering neemt de vraag naar letterkasten, zetbokken en ladekasten af. Het leidde ertoe dat de productiepoet binnen de bv uiteindelijk wordt afgestoten. Het onderdeel vastgoedbeheer gaat in 1995 verder onder de naam Cronos Beheer, onderdeel van Boekschoten Holding. De familie Boekschoten (Vastgoed) is sinds enkele jaren 'huisbaas' van de historische vereniging. Cronos Beheer wordt fysiek gerund vanaf de oorspronkelijke vestigingsplek van de Croonstadtfabriek waar 125 jaar geleden het hout werd binnengevaren aan wat nu de Croonstadtlaan heet. ■

Blokschaaf in de collectie van de familie Boekschoten met het jaartal 1779.

Spinsteentjes, spintollen en meer ...

door Ton Verweij (lid van de Werkgroep Archeologie)

Al grasduinend in de enkele jaren geleden aan de vereniging geschonken collectie van de onlangs overleden Jan Bakker (zie de toelichting onder het artikel) kom ik voorwerpjes tegen die meteen mijn aandacht trekken. Zij zijn min of meer identiek van vorm en zijn bovendien nog compleet! Het betreft schijfjes van aardewerk, al dan niet voorzien van een glazuurlaag. Deze schijfjes zijn doorgaans aan de onderkant plat en aan de bovenkant bolvormig.

1 - Spinsteentjes uit de 13e-15e eeuw.

2 - Spinsteentjes uit de 16e-17e eeuw.

Na wat speurwerk blijkt het om spinsteentjes te gaan uit de dertiende tot de zeventiende eeuw (afbeelding 1 en 2). Spinsteentjes vormen samen met de spinstok de zogeheten spintol (afbeelding 3). De spintol is een stuk gereedschap om met de hand draad te kunnen spinnen door de draaiing van de tol. Dit noemen we handspinnen.

Spinsteentjes hebben altijd een taps gat in het midden. Twijfel je tussen een spinsteentje of bijvoorbeeld een kraal, kijk dan naar het gaatje in het midden. Is er sprake van een taps gat, dan heb je te maken met een spinsteentje. Als het spinsteentje is vervaardigd van been, hout, glas of lood spreken we van een spinschijfje.

De spintol is een geniale uitvinding. Eerder moest men een draad vormen door wolvezels met de hand tot een draad te draaien over je dijbeen. Met de spintol ben je niet altijd aan een plaats gebonden. Erg handig bij het schapen hoeden of bij andere werkzaamheden waarbij je je moet verplaatsen.

De bewegingsvrijheid wordt nog vergroot door het spinrok. Dit is een lange, vaak gaffelvormige stok waaraan wolvezels worden bevestigd (afbeelding 4 en 5). Het spinrok wordt onder de arm geklemd of tussen de riem/gordel gestoken. De verzameling wolvezels op het spinrok noemt men de kluts. Denk aan het spreekwoord "de kluts kwijt zijn".

Het begin wordt met de hand gedraaid en vervolgens bevestigd aan de spinstok middels een haakje of inkeping. Daarna wordt de spintol (spinstok + spinsteentje) in beweging gebracht en de draad gevormd. Het spinsteentje fungeert hierbij als vliegwiel.

De gesponnen draad wordt daarna om het bovendee van de spinstok gewonden.

3 - Spintol met origineel oud spinsteentje (13e-15e eeuw).

4 - Griekse vaas met spinster.

Voor een dunne draad gebruikt men een klein spinsteentje en voor het spinnen van een dikke draad een spinsteentje van groter formaat!

Door vondsten uit o.a. Mali en Afghanistan weten we dat de spintol omstreeks het jaar 1000 voor Chr. al wordt gebruikt. Afbeeldingen van handspinnende figuren, meestal vrouwen, vinden we bijvoorbeeld op een Griekse vaas (afbeelding 4) of op een schilderij van William-Adolphe Bouguereau (afbeelding 5).

Meestal worden alleen de spinsteentjes gevonden. De spinstok is doorgaans uit hout vervaardigd en is daardoor, op enkele uitzonderingen na, niet bewaard gebleven.

Door de opkomst van het spinnewiel in de zestiende eeuw en zeventiende eeuw raakt bij ons het handspinnen uit de mode. De vanaf dat moment nutteloze spinsteentjes worden massaal weggegooid. Eeuwen later komen ze weer tevoorschijn, onder andere in De Ronde Venen.

De spintol is echter niet helemaal verdwenen. Niet alleen in verre oorden als Peru en Nepal, ook niet bij ons! Op internet en YouTube kun je informatie vinden over het vervaardigen en gebruiken van de spintol. Als hobby misschien een leuke bezigheid! Ook eens proberen?

JAN BAKKER

Jan Bakker woonde aan de Mijdrechtse Dwarsweg in Wilnis. Hij was een enthousiast amateurarcheoloog.

5 - Spinster, William-Adolphe Bouguereau.

Thuis had hij een collectie voorwerpen die door hem in De Ronde Venen zijn opgeraapt. In zijn schuren in Waverveen stonden tientallen kisten en dozen met scherven, tegels, glaswerk, pijpenkopjes en spinsteentjes. De exacte locaties van de gevonden spinsteentjes in De Ronde Venen zijn niet bekend. Wel weten we dat Jan Bakker vaak aan de Cliffordweg en aan de Poeldijk in Waverveen heeft verzameld. Enkele jaren geleden heeft hij bijna al zijn vondsten gedoneerd aan de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden'. ■

Bronnen:

- Wikipedia
- Patrick W., Inleiding Spinnen/Spinsteentjes, internet
- Stan Panis, Prospectievondsten, internet
- P.H. Landzaat, spinsteentjes uit Schalkwijk
- Vlaardings archeologisch kantoor, internet
- Wiesje Dijkxhoorn, amateurarcheoloog Jan Bakker, Proosdijkoerier, dec. 2006

Gedenkzuilen vliegtuigcrashes

Op basis van de vele gegevens die regionaal amateurhistoricus Chris van der Linden in de loop der jaren heeft verzameld over de op onze gemeentegrond verongelukte oorlogsvliegtuigen, zijn een zestal gedenkzuilen ontworpen.

Het initiatief van de historische vereniging om deze gedenkzuilen op de crashplaatsen neer te zetten, heeft ertoe geleid dat op dinsdag 6 november jl. de eerste gedenkzuil door Chris van der Linden en wethouder Marja Becker is onthuld.

In de loop van volgend jaar willen we uitgebreider informatie geven hieromtrent. Nu al kunt u meer teruglezen op de door Chris zelfgebouwde website 'luchtoorlogww2.wixsite.com', waar de ongelukken uitgebreid zijn gedocumenteerd.

Van de onthullingsceremonie is een fotoreportage gemaakt door Henk Butink. Die kunt u vinden op www.butink.nl/2018-gedenkzuilen. De regionale Tv-zenders RTV-Utrecht en RTV De Ronde Venen hebben eveneens een reportage uitgezonden hierover. De beelden van RTV Ronde Venen kunt u terugvinden op YouTube onder 'Nieuwsronde 40'.

(de op deze pagina geplaatste foto's zijn van Henk Butink).

Ook lid worden?

Bel dan naar 0297 - 282190 of stuur een e-mail naar administratie@proosdijlanden.nl

“U gaat uw lidmaatschap van de Historische Vereniging De Proosdijlanden aan voor onbepaalde tijd en dat lidmaatschap wordt telkens automatisch voor een jaar verlengd. Daar hoeft u niets voor te doen. U kunt uw lidmaatschap opzeggen uiterlijk vier weken voor het begin van een nieuw kalenderjaar. Als lid van de vereniging ontvangt u De Proosdijkoerier en na aanmelding hiervoor via de website ook onze digitale nieuwsbrief”.

DOELSTELLING VAN DE VERENIGING:

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de regionale en plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin.

Copyright

Overname van artikelen uit de Proosdijkoerier is toegestaan mits met uitdrukkelijke toestemming van de redactie.

Digitale nieuwsbrief

Wilt u - net als ruim elfhonderd andere betrokkenen - op de hoogte blijven van al onze activiteiten?

Meld u dan eenvoudig aan door uw naam en e-mailadres in te vullen op de homepage van de website van de historische vereniging. U ontvangt dan regelmatig onze nieuwsbrief.

Zie ook onze website: www.proosdijlanden.nl

Belangrijke data van 2019

14 maart	Lezing Scheepswerven/Stofberg, Oudheidkamer
16 april	Algemene Ledenvergadering + lezing, Oudheidkamer
21 september	Vijfendertigjarig bestaan HV, Oudheidkamer
12 oktober	Vrijwilligersdag, Oudheidkamer
21 november	Algemene Ledenvergadering + lezing, Oudheidkamer

**Inleverdatum kopij volgende nummer:
1 februari 2019**

‘De Proosdijkoerier’ is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging ‘De Proosdijlanden’, geregistreerd onder ISSN 1388-7165.

Hoofdredactie

Dhr. Jaap Meulstee
Adres: Conincksmeer 5, 3645 WG Vinkeveen
E-mail: jaapmeulstee@ziggo.nl

Tekstredactie

Dhr. Jan Rouwenhorst

Vormgeving

Dhr. Jaco Kroon - Pijl14 grafisch ontwerp
E-mail: info@pijl14.nl
Website: www.pijl14.nl

Drukwerk

Drukkerij Avanti Wilnis
Website: www.drukkerijavanti.nl

Voorzitter

Dhr. Rob Blans
E-mail: rob@blans.eu

Secretaris, excursies en lezingen

Mw. Geertje Oerlemans
Per adres: Croonstadtdlaan 4a, 3641 AL Mijdrecht
Telefoon: 0297 - 256660
E-mail: geertje.oerlemans@ziggo.nl

Penningmeester

Dhr. Jan van Breukelen
E-mail: jm.vanbreukelen@xs4all.nl
Bankrekeningnummer: NL89 RABO 0369 6185 05

Algemeen adjunct

Dhr. Hans van Zwieten
E-mail: ha911@live.nl

Publicaties (PK, nieuwsbrief en website)

Dhr. Jaap Meulstee
E-mail: jaapmeulstee@ziggo.nl

Archeologie

Dhr. Paul Hoogers
E-mail: p.hoogers@icloud.com

Monumenten

Mw. Wiesje Dijkxhoorn
E-mail: w.dijkxhoorn@ziggo.nl

PR en documentatie

Dhr. Co Oudshoorn
E-mail: co.oudshoorn@planet.nl

Genealogie

Dhr. Stef Veerhuis
E-mail: stefveerhuis@outlook.com

Ledenadministratie

E-mail: administratie@proosdijlanden.nl
Aanmelding voor het lidmaatschap kan bij de ledenadministratie op dit mailadres.

Adres vereniging (Oudheidkamer)

Croonstadtdlaan 4a, 3641 AL Mijdrecht

Website: www.proosdijlanden.nl

E-mail: info@proosdijlanden.nl

Facebook: www.facebook.com/proosdijlanden

Contributie: € 17,50 per jaar

Losse exemplaren van de Proosdijkoerier: € 4,90 per stuk

Oplage: Circa 1200

ADVERTENTIEPAGINA
IN BEZIT VAN AVANTI

ADVERTENTIEPAGINA BINNENZIJDE OMSLAG
IN BEZIT VAN AVANTI

ADVERTENTIEPAGINA ACHTERZIJDE OMSLAG

RABOBANK

IN BEZIT VAN AVANTI